

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálně pedagogických studií

BARBORA ČERMÁKOVÁ

Obor: Speciální pedagogika pro 2. stupeň základních škol a střední školy a
Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání

**SMYSL VÝUKY ETICKÉ VÝCHOVY NA
ZÁKLADNÍCH A STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Martin Dominik Polínek, PhD.

OLOMOUC 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci na téma: „Smysl výuky Etické výchovy na základních a středních školách,“ vypracovala samostatně. Veškeré použité prameny jsem řádně citovala a uvedla v seznamu použité literatury.

V Olomouci 17. dubna 2015

.....

Barbora Čermáková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. Martinu Dominikovi Polínkovi, Ph.D za trpělivé vedení mé diplomové práce. Dále děkuji všem účastníkům rozhovorů obou výzkumů za jejich vstřícnost. A Bc. Dominiku Čermákovi za pomoc s grafickým zpracováním praktické části této práce.

.....
Barbora Čermáková

Obsah

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	7
1 Etická výchova v České Republice	8
1.1 Vymezení pojmů	8
1.2 Vize, hlavní cíle a principy Etické výchovy	8
1.3 Složky etické výchovy	9
1.3.1 Výchovný program	10
1.3.2 Metody Etické výchovy	11
1.3.3 Výchovný styl etické výchovy	12
1.3.4 Vyučovacím procesem k rozvoji prosociálnosti.....	13
1.4 Zavedení Etické výchovy v České republice	14
1.4.1 Smysl Etické výchovy dle RVP.....	15
1.5 Aktuální možnosti vzdělávání v Etické výchově	16
2 Vzdělávací systém České republiky	17
2.1 Národní program rozvoje vzdělávání	17
2.2 Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020.....	20
3 Hodnoty a Etická výchova.....	21
3.1 Hodnoty	21
3.1.1 Kategorizace hodnot	21
3.1.2 Hodnotový systém a jeho utváření	22
3.1.3 Výchova k hodnotám podle Rámcového vzdělávacího programu ...	24
4 Fenomén výchovy ve výchovně vzdělávacím procesu	25
4.1 Teorie výchovy.....	25
4.1.1 Podstata výchovy a výchova k hodnotám.....	26
4.1.2 Projekty zabývající se hodnotovou orientací a výchovou charakteru mládeže	27
5 Psychologie morálky a morální vývoj	29
5.1 Psychologie morálky Jeana Piageta	29
5.2 Morální vývoj podle Lawrence Kohlberga	30
6 Role učitele ve výchovně vzdělávacím procesu	33
6.1 Hledání pramenů učitelské role v historii dávné i nedávné	33
6.2 Osobnost učitele dnes.....	33
7 Žák ve výchovně vzdělávacím procesu	36

7.1	Škola jako socializační prostředí, žák jako sociální role.....	36
7.2	Základní psychologické charakteristiky žáka základní a střední školy	37
PRAKTICKÁ ČÁST.....		40
1	Metodologie výzkumu.....	41
1.1	Cíle výzkumů	41
1.1.1	Cíl výzkumu č. 1.....	41
1.1.2	Cíl výzkumu č. 2.....	41
1.2	Výběr výzkumného vzorku	41
1.2.1	Metoda účelového výběru vzorku	42
1.3	Získávání a zpracování dat.....	43
1.3.1	Metoda interview	44
1.3.2	Zpracování kvalitativních dat	44
1.4	Metody analýzy získaných dat	45
1.4.1	Obsahová analýza	45
1.4.2	Metoda prostého výčtu	45
1.4.3	Metoda vytváření trsů.....	45
1.4.4	Metoda vyhledávání a vyznačování vztahů.....	46
2	Realizace výzkumu č. 1	47
2.1	Výzkumné otázky.....	47
2.2	Analýza interpretace dat.....	48
2.3	Diskuze k výzkumu 1	51
3	Realizace výzkumu č. 2	53
3.1	Výzkumné otázky:	53
3.2	Analýza a interpretace dat.....	54
3.3	Diskuze k výzkumu č. 2	55
ZÁVĚR		57
Seznam použité literatury.....		59
Internetové zdroje:		63
Seznam příloh:		65

ÚVOD

„Takový je příští věk, jak jsou vychovááni příští jeho občané.“

Jan Amos Komenský

K výběru tohoto tématu diplomové práce mě vedly převážně osobní důvody. Hledala jsem v oblasti školství téma, které je nanejvýš aktuální, a které má v mých očích maximální opodstatnění. Vzhledem k tomu, že jsem se ve své bakalářské práci zabývala tématem morálních vzorů, dostala jsem se touto cestou také k etické výchově.

Téma etické výchovy mě velmi zaujalo. Tato oblast jakoby najednou propojovala množství otázek či výzev současného školství a zároveň na ně dávala odpovědi. Především jsem byla fascinována zpracováním koncepce předmětu Etická výchova a propracovaným systémem kroků, které byly doposud vedeny k jejímu rozšíření. Také na mě udělala velký dojem podpora, v mých očích velmi vážených osobností, které se může Etická výchova těšit. Tyto souvislosti vedly k mému hlubšímu zájmu o tuto oblast nejen pro účely této práce.

Bylo by zajímavé vědět, co si pod pojmem Etická výchova představí čtenář, který právě drží v ruce tuto práci. Většina lidí si pod názvem etika představí totiž něco naprosto jiného, než je pravý význam slova, které skrývá. Často jsem se setkala s tím, že pod názvem Etická výchova lidé chápali například etiketu, tedy základy stolování či pravidla společenské komunikace. Tito lidé většinou nesdíleli entuziasmus pro-etických příznivců.

Etika v širším slova smyslu zahrnuje také ona pravidla etikety, ovšem ve své podstatě reprezentuje hodnoty mnohem hlubší, hodnoty spojené s podstatou lidství vůbec s kořeny principů jejich fungování. V etické výchově jde o formování mladého člověka v jeho základní podstatě. Výchova jako předávání nepodmíněných hodnot. Etika jako studnice morálního poselství společnosti. Etická výchova jako nástroj pro rozvoj mravního citění člověka. Prosociálnost jako životní styl.

TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část této diplomové práce se zabývá především Etickou výchovou v České republice. Popisujeme okolnosti vzniku této výchovy, její základní složky a aktuální stav a možnosti výuky v českých školách. Druhá kapitola se věnuje vzdělávacímu systému České republiky. Soustředíme se na změny vzdělávací soustavy v posledních patnácti letech s ohledem na zařazení předmětu Etická výchova a její místo ve vzdělávacím systému. Dále se Etická výchova (také pouze jako EV) nerozlučně pojí s pojmem hodnot a utvářením hodnotových orientací. Další kapitola je věnována fenoménu výchovy v edukačním procesu. Plynule přecházíme k výchově charakteru a s ním spojenému morálnímu vývoji zakladatelů psychologie morálky. Poslední dvě kapitoly jsou věnovány problematice učitele a žáka, podmiňujícím činitelům výchovného procesu.

1 Etická výchova v České Republice

První kapitola této diplomové práce se zabývá Etickou výchovou v České republice, a to od počátků jejího legislativního ukotvení až do současného stavu její podoby. Objasníme základní pojmosloví dané problematiky, cíl Etické výchovy, její obsahový rámec a další aspekty předmětu. Zmiňujeme také aktuální možnosti vzdělávání v této oblasti, stejně jako organizace či podpůrné aktivity zabývající se daným tématem.

1.1 Vymezení pojmů

Úhelným kamenem etické výchovy je obecná **etika**. Pokud pomineme různá pojmání etiky odlišnými filozofickými směry ve vývoji dějin, můžeme o etice obecně říci, že je teoretickou disciplínou zabývající se vědeckým zkoumáním morálních obsahů. (srov. Anzenbacher, 1994). Jejím předmětem je **morálka**, kterou můžeme chápat jako odpovědnost člověka jednat v souladu s mravy, předpisy a zákony. (Anzenbacher in Dvořáková, 2008). S tímto se nerozlučně pojí **svědomí**, které je nejvyšší a nejintimnější normou člověka při posuzování morálnosti našeho jednání (Žilínek, 1997). **Mravní jednání** je tedy počínání konané v souladu s naším mravním přesvědčením, které je zároveň v souladu s obecně platnými morálními hodnotami. (Kohlberg, 1984).

Pojmem uzavírajícím vybrané pojmosloví je **prosociálnost** jakožto cílová hodnota Etické výchovy. Prosociálností je myšlen sklon k chování, kterým jedinec přináší užitek ostatním, aniž by si nárokoval jakoukoliv odměnu (Reickelová, Baranová, 1994, in Vacek, 2008).

1.2 Vize, hlavní cíle a principy Etické výchovy

Stanovení vize jako výchozího konceptu pro jakékoliv další rozpracování prvotní idey, je vždy zásadním momentem při zrodu každého projektu. Pokud bychom tedy měli vyjádřit vizi Etické výchovy, hovořili bychom zcela určitě o **morálně vyzrálém člověku**, jehož základními předpoklady jsou: komunikativnost, empatie,

kreativita, zdravé sebevědomí, pozitivní hodnocení sebe i druhých a prosociální formy chování (Lenz, 1997).

Z vize celého projektu vycházejí jeho hlavní cíle. V popředí cílů Etické výchovy stojí snaha o: „*pozitivní ovlivňování postojů a chování člověka*“.¹ Stěžejním cílem Etické výchovy je nejstručněji řečeno výchova k prosociálnosti. Prosociálností či prosociálním chováním nazýváme: „*takové chování, které je zaměřené na pomoc nebo prospěch jiných osob, skupin nebo společenských cílů, bez nároku na vnější odměnu*“.¹ Aneb **Zlaté pravidlo mravnosti**: „*Jak chcete, aby lidé jednali s vámi, tak jedněte vy s nimi*.“ (Bible, Lk 6,31). Jedná se tedy o jakési kladné sociální chování, jehož motivem je zvnitřněná potřeba konat věci, které přinášejí užitek ostatním. Můžeme říci, že tento princip jednání je jakýmsi protipólem dnešního egoisticky orientovaného individualismu. (srov. Olivar, 1992, Kučerová 2012).

Pojetí Etické výchovy má své kořeny u španělského psychologa Roberto Roche Olivara. Je zajímavé, že právě termín **prosociální** ve spojitosti s výchovou a vzděláváním užil již český Učitel národů v 17. století, jak připomíná Josef Langmeier v předmluvě Informatoria školy mateřské: „*Dva podstatné rysy, které patří k lidské přirozenosti, však Komenský obdivuhodně vystihl: je to **aktivní a prosociální podstata lidské přirozenosti***“.² (Langmeier in Komenský, 1992, s. 26)

Portál pro Etickou výchovu ve školách v ČR vymezuje základní **principy** projektu. Realizace Etické výchovy se opírá o principy důstojnosti každého člověka stejně jako jeho svobody a zodpovědnosti za své činy, nezbytnosti důvěrné atmosféry ve výchovném společenství, síle učitelského vzoru jako ústředního nástroje výchovy a na principu učení se skrze vlastní zkušenost.²

1.3 Složky etické výchovy

Existují 4 stěžejní složky Etické výchovy. Jelikož jsou nosnými pilíři celého pojetí, které spolu tvoří ucelenou mozaiku, následující pasáž textu se věnuje každé z těchto složek.

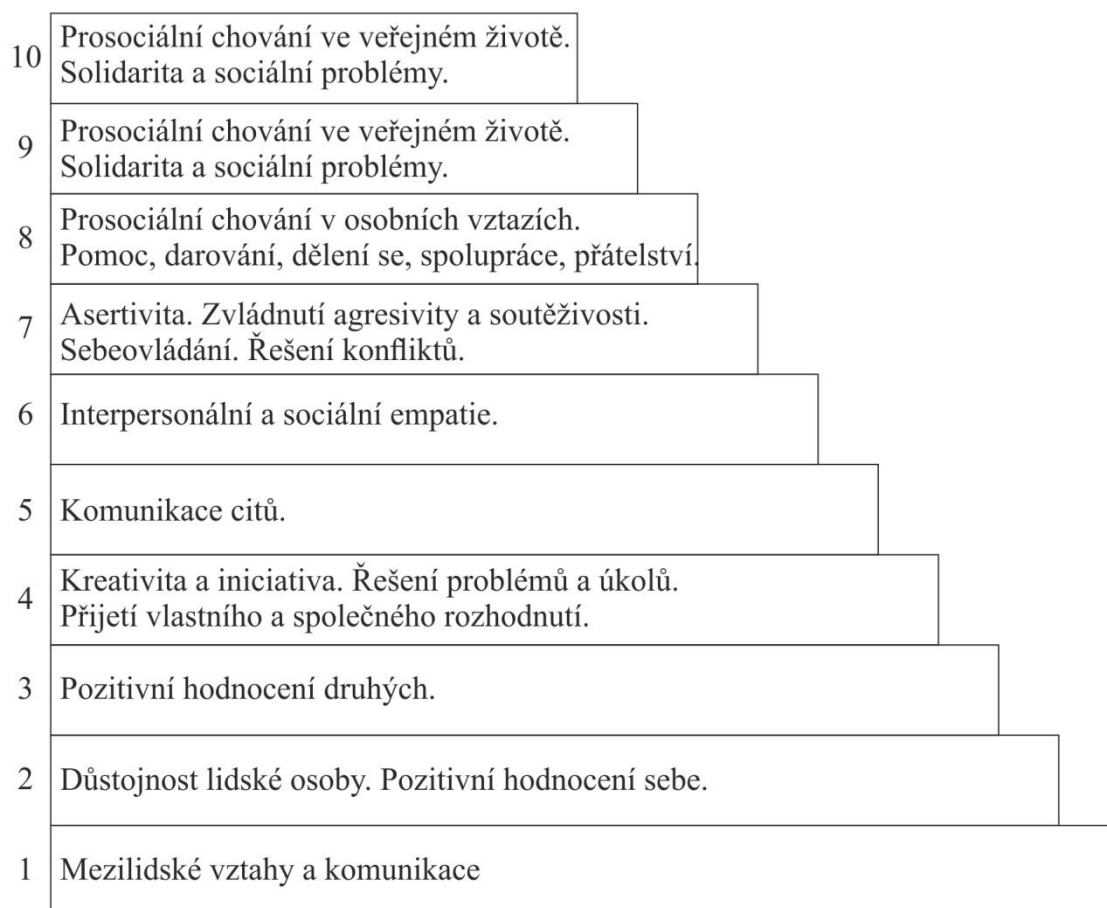
¹ <http://etickeforumcr.cz/eticcka-vychova/o-eticke-vychove-podrobneji> [cit. 2015-02-04]

² <http://www.etickavychova.cz/cil/> [cit. 2015-02-05]

1.3.1 Výchovní program

Úspěšnost etické výchovy je založena na propracované a logické struktuře výchovného programu.³ Jedná se o desetistupňový program, kdy cílem každého stupně je nabytí určité sociální dovednosti. Jednotlivá témata jsou za sebou seřazena podle náročnosti, proto zde důležitou roli hraje systematická práce se žáky v procesu osvojování žádaných schopností. Žáci postupně získávají zdatnost v dané oblasti a tím postupují po pomyslných vzestupně řazených stupních programu. (viz obr. č. 1).

Obrázek č. 1: **Program EV – tematické schody**

Po nabytí žádoucích způsobilostí je aktuálně zpracováno 6 aplikačních témat pro procvičení a efektivní využití získaných kompetencí v životě: Etické hodnoty, Sexuální zdraví, Rodinný život, Duchovní rozměr člověka, Ekonomické hodnoty, Ochrana

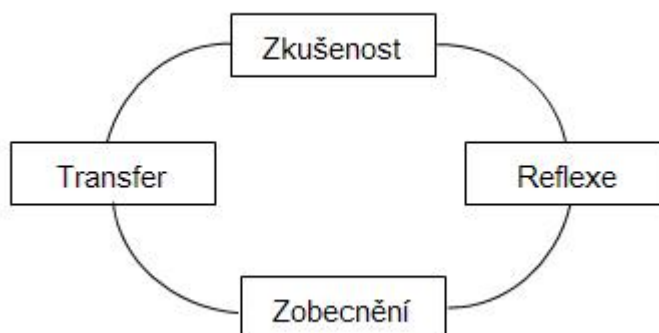
³<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/charakteristika-doplnujiciho-vzdelavaciho-oboru-eticka> [cit. 2015-02-07].

přírody a životního prostředí ⁴ (celý obsah vzdělávacího programu viz Příloha č. 1: Vzdělávací obsah EV pro 1. – 9. ročník).

1.3.2 Metody Etické výchovy

„Vyučovat etiku lze přirozeně tak, že učitel bude žactvo seznamovat s různými etickými teoriemi a východiský. Tím se ovšem naplňuje jen část poslání výuky předmětu etika! Tím daleko důležitějším a náročnějším posláním výuky etice – ba jejím kondicionálem – je přivádět přitom ony „reálie“ do duší a životů těch, o něž se má vychovatel starat. Což nejde jinak, než že vyučovací hodina sama se stane mravní událostí.“ (Palouš in Svobodová, 2011, s. 25). Výuka Etické výchovy stojí na zážitkové metodě. O zážitkové pedagogice a jejím místě v moderní pedagogice bychom mohli psát samostatnou kapitolu, ovšem pro zachování stručnosti tohoto textu postačí krátké vysvětlení principu **zážitkové metody**. Luckmann uvádí, že: „Výchova zážitkem je proces, ve kterém si žák buduje znalosti, dovednosti a hodnoty na základě přímé zkušenosti.“ (Luckmann, 1996, str. 7). Při učení prostřednictvím zážitku je základem vlastní aktivita účastníků, kdy díky vynaložené energii a osobnímu prožití určité situace vzniká zkušenost. Nezbytné je vždy zpracování zážitků – jejich reflexe a propojení zkušenosti s reálným životem, abychom dosáhli žádoucího působení na žákovu postojořovou či hodnotovou orientaci. Pro znázornění procesu se nejčastěji užívá tzv. Kolbův cyklus (viz obr. č. 2).

Obrázek č. 2: Kolbův cyklus ⁵

⁴ <http://www.etickavychova.cz/program/> [cit. 2015-02-07]

⁵ <http://www.volnocasova.eu/zazitkova-pedagogika> [cit. 2015-02-10]

Dalšími využívanými metodami v Etické výchově jsou anketová metoda a učení posilováním žádoucího chování. **Anketová metoda** představuje vyjadřování různých názorů účastníků na nastolenou problematiku. Tato technika je přínosná především proto, že přináší množství různých náhledů na vznesenou otázku či problém. Je velmi obohacujícím prostředkem, protože podporuje vzájemné poznávání účastníků, rozvíjí jejich komunikaci, žáci se učí respektovat názory druhých a zároveň mohou reflektovat své postoje vůči postojům svých vrstevníků. (Lencz, 1993).

Co se týče **učení posilováním žádoucího chování**, Lenz hovoří o dvou možnostech přístupu k této metodě. Učitel se u žáků může snažit buď vědomě upevňovat pozitivní vzorce jednání, nebo se naopak bude snažit zamezit nežádoucím formám projevů. (Lencz, 1993).

Nezapomeňme se zmínit o specifickém postavení role učitele oproti běžnému vyučování. V procesu zážitkové pedagogiky učitel zůstává spíše v pozadí, jeho úkolem je uvést dané téma, nastolit určitou situaci a případně mírně korigovat její průběh, aby se vývoj aktivity nevychýlil nežádoucím směrem. Je důležité zdůraznit, že proces výuky v etické výchově nemá přerůst do psychoterapeutického působení. Učitel není psycholog, stejně jako cílem etické výchovy je pozitivní ovlivňování postojů člověka, nikoliv změna jeho osobnosti. (Lencz, 1993).

1.3.3 Výchovný styl etické výchovy

Výchovným stylem chápeme určitý přístup učitele k žákům. Efektivita Etické výchovy do vysoké míry závisí právě na vztahu mezi učitelem a žáky. Autoři metodiky k etické výchově kladou vysoké požadavky na tento vztah, který je ale vybudován na přátelské bázi. (Lenz & Křížová 1997). Hlavními zásadami takovéto výchovy jsou:

1. *Vytvořit ze třídy výchovné společenství.*
2. *Přijmout druhého takového, jaký je, vyjádřit mu sympatie.*
3. *Atribuce prosociálnosti.*
4. *Stanovit jasná pravidla hry.*
5. *Induktivní disciplína.*
6. *Vybízet k prosociálnosti.*
7. *Odměny a tresty používat přiměřeně.*

8. *Do výchovného procesu zapojit i rodiče.*
9. *Vytvářet radostnou atmosféru.* ⁶

1.3.4 Vyučovacím procesem k rozvoji prosociálnosti

Čtvrtá složka výchovného programu Etické výchovy je totožná s již zmíněným cílem etické výchovy, kterým je prosociálnost. Muchová k prosociálnosti dodává: „*Psychologové D. Solomon, E. A. Wynne a mnozí další nezávisle na sobě zjistili, že rozhodujícím faktorem pozitivního vývoje charakteru je prosociálnost. Jednoduše řečeno: Pokud si dítě osvojí prosociální postoje a styl chování, s velkou pravděpodobností vyrostе v charakterního člověka.*” (Muchová in Svobodová, 2011, s. 48). Snahou EV je tedy vytvořit spolupracující a prosociální společenství, které se vyznačuje těmito charakteristikami:

- a) *Poskytnutí fyzické pomoci.*
- b) *Poskytnutí fyzické služby.*
- c) *Darování, půjčení nebo rozdělení se.*
- d) *Podání rady, vysvětlení.*
- e) *Potěšení a povzbuzení smutných, nebo utrápených lidí.*
- f) *Vyjádření pozitivního hodnocení druhých s cílem posilnit jejich sebeúctu. Například vyslovit pochvalu a uznání, vyjádřit sympatie, zastat se někoho.*
- g) *Se zájmem a soustavně poslouchat ostatní.*
- h) *Snažit se pochopit druhé a jejich pocity (empatie).*
- i) *Solidárnost – jednání, které vyjadřuje účast na důsledcích (kromě bolestných), podmínek, stavů, situací anebo neštěstí druhých osob.*
- j) *Snaha o zmírnění protikladů, dorozumění a dohoda ve skupině, mezi dvěma nebo více lidmi. Hledání toho, co nás spojuje. Vytváření atmosféry pokoje a soudržnosti. (Olivar in Lencz, 1997, s. 8)*

⁶ <http://www.etickavychova.cz/vychovny-styl/> [cit. 2015-02-12]

Vyučovací proces je tedy prostředkem k dosahování kýžených cílů. Na oficiálních stránkách etické výchovy se můžeme dočíst, že každá lekce Etické výchovy je rozdělena do **4 fází** a probíhá podle následujícího vzorce:

1. *Senzibilizace* – týká se kognitivní i afektivní stránky osobnosti, jde o jakési naladění na připravenou látku hodiny.
2. *Hodnotová reflexe* – je souvztažná s 1. fází, důležitost reflexe je v uvědomění a vyjádření postojů k předestřenému námětu.
3. *Nácvik ve třídě* – jedná se o různé praktické aktivity, na které žáci dostávají zpětnou vazbu.
4. *Reálná zkušenost – zevšeobecnění a transfer* – jádro celého působení pro samotný život, snaha o uvědomění si a propojení závěrů s reálným životem.⁷

1.4 Zavedení Etické výchovy v České republice

První zmínky o Etické výchově v České republice zaznamenáváme již krátce po revoluci v roce 1993 a to ze strany tehdejšího ministra školství Petra Piřhy. Společně se Zdeňkem Helusem zpracovali *Návrh pojetí občanské školy*, kde ve výčtu doporučených výchov pro dítě na prvním stupni je zařazena etická výchova. Autoři hovoří o škole jako o jednom z významných aspektů v procesu mravního formování dětí a zdůrazňují důležitost období mladšího školního věku pro zakládání žádoucího hodnotového systému člověka. Ozřejmují také potřebnost vštěpování etických principů jednání v této senzibilní fázi vývoje dítěte, aby dítě v sobě mělo základy určitých principů jednání ještě dříve, než se dostane do zmatků puberty. Autoři vnímají nutnost prolínání etické výchovy celým prostředím školy, zvláště hovoří o kultivaci svědomí žáků jako nezbytného ukazatele správného chování. (Piřha, Helus, 1993).

Je smutné, že v oficiálním *Návrhu pojetí občanské školy*, který vyšel o rok později, se už etická výchova jako samostatný předmět vedle ostatních výchov neobjevila. (Piřha, Helus, 1994).

Zatímco na Slovensku se Etická výchova vyučuje již od rozpadu Československa na všech základních školách⁸ (pilotní školy na SR měly zavedenou

⁷ <http://www.etickavychova.cz/slozky-eticke-vychovy/> [cit. 2015-02-12]

⁸ <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=1723&PHPSESSID=8f819ad3035fe727e0c74ff3cb8bc6f7> [cit. 2015-02-15]

etiku dokonce již v r. 1990; srovnej: Lenz, in Roche Olivar, 1990), u nás trvalo dalších patnáct let, než se podařilo prosadit předmět Etická výchova do české legislativy. Bylo to z velké části díky úsilí Etického fóra, jehož klíčovým tématem bylo právě ono zařazení Etické výchovy do vzdělávací soustavy.⁹ Hlavním motivem pro začlenění Etické výchovy do vzdělávacího programu byla absence jakéhokoliv předmětu cíleně rozvíjející žactvo po mravní stránce. Poznatek této skutečnosti současně s pozitivní zkušeností ostatních zemí OECD¹⁰ vedl ke včlenění nové výchovy.¹¹ Legislativně je u nás etická výchova zakotvena od roku 2009 Opatřením ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.¹²

Etická výchova jako předmět je tedy v českém školství novým doplňujícím vzdělávacím oborem, který mohou mít oficiálně školy zařazené do svého Školního vzdělávacího programu od školního roku 2010/2011.¹¹ Takovýchto škol je k dnešnímu datu ovšem poskromnu¹³ (viz Příloha č. 2: Seznam škol s Etickou výchovou).

1.4.1 Smysl Etické výchovy dle RVP

Na zodpovězení otázky po smyslu výuky Etické výchovy na základních školách odpovídá částečně sám Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, když hovoří o konkrétních situacích, pro které může být přínosná právě Etická výchova: „*K navázání a udržování uspokojivých vztahů, k vytvoření si pravdivé představy o sobě samém, k tvořivému řešení každodenních problémů, k formulaci svých názorů a postojů na základě vlastního úsudku s využitím poznatků z diskuze s druhými, ke kritickému vnímání vlivu vzorů při vytváření vlastního světonázoru, k pochopení základních environmentálních a ekologických problémů a souvislostí moderního světa.*“ (RVP, 2013 s. 96, viz ¹⁰) Přičemž za hlavní úkol je postulován „*rozvoj mravní stránky osobnosti žáků*“ (RVP – tamtéž ¹⁰).

⁹ <http://etickeforumcr.cz/sites/default/files/vz2009.pdf> [cit. 2015-02-16]

¹⁰ OECD = zkratka pro Organisation for Economic Co-operation and Development (anglicky) = Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

¹¹ <http://www.nuv.cz/file/319> [cit. 2015-02-16]

¹² <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/opatreni-ministryne-skolstvi> [cit. 2015-02-05]

¹³ <http://etickeforumcr.cz/eticka-vychova/skoly> [cit. 2014-05-03]

1.5 Aktuální možnosti vzdělávání v Etické výchově

Úspěšnost Etické výchovy stojí na profesionálním přístupu ze strany učitele a jeho systematické práci se žáky, pro kompetentně vedenou výuku je nezbytná znalost výše zmíněných zásad, postupů a principů. Etické fórum, zastřešující organizace Etické výchovy, poskytuje od roku 2010¹⁴ jako jediná instituce akreditované vzdělávání v Etické výchově v rámci Dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Aktuálně je v nabídce několik typů vzdělávacích kurzů:

- a) *250h Kurz Etické výchovy - výchovy k prosociálnosti – komplexní vzdělávání v etické výchově s výstupním osvědčením od Etického fóra.* (Díky spolupráci s Cyrilometodějskou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci je možné absolvovat kurz souběžně jako distanční studium v rámci programu celoživotního vzdělávání. Pedagogičtí pracovníci s ukončeným magisterským vzděláním si mohou takto rozšířit svou aprobaci o doplňkový předmět Etická výchova.)
- b) *40h a 80h Kurz Etické výchovy – jedná se o různé semináře Etické výchovy pro pedagogické sborovny, vychovatele a vedoucí volnočasových aktivit.*
- c) *4h, 5h a 8h workshopy Etické výchovy – workshopy zaměřené na seznámení se s výchovným stylem etické výchovy a jednotlivými tématy programu.*¹⁵

Na závěr kapitoly se krátce zastavme u materiálů pro předmět Etická výchova. Ač existuje řada metodik a příruček pro výuku od různých autorů, v současné době je nově zpracována kompletní řada učebnic, metodik a pracovních listů pro žáky 1. – 9. stupně základních škol. Jejich součástí jsou audiovizuální pomůcky pro moderní výuku. Dodejme, že celá sada výukových pomůcek získala k 6. 6. 2014 akreditační doložku MŠMT¹⁶ a veškeré materiály jsou aktuálně k dispozici na hlavních stránkách etické výchovy.¹⁷

¹⁴ <http://etickeforumcr.cz/sites/default/files/vz2010.pdf> [cit. 2015-02-18]

¹⁵ <http://etickeforumcr.cz/eticka-vychova/kurzy> [cit. 2015-02-18]

¹⁶ <http://www.nidv.cz/cs/projekty/projekty-esf/eticka-vychova-a-ucebnice.ep/> [cit. 2015-02-20]

¹⁷ <http://www.etickavychova.cz/ucebnice-ke-stazeni/> [2015-02-20]

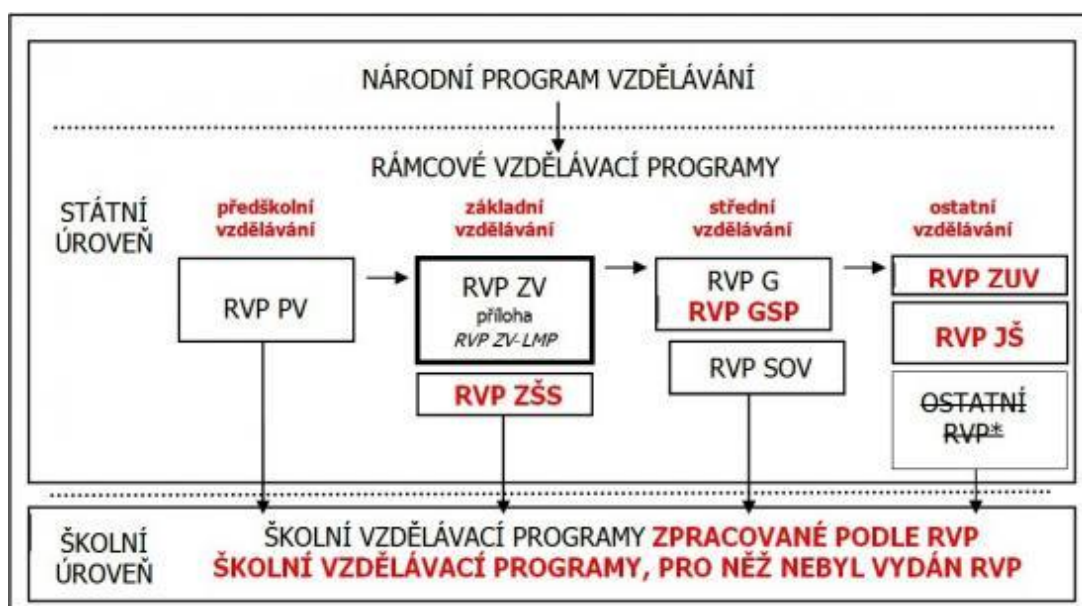
2 Vzdělávací systém České republiky

Vždy, když hovoříme o vzdělání a jeho zákonitostech, je potřeba mít povědomí o tom, jak funguje systém, ve kterém se výchovně vzdělávací proces uskutečňuje. Tuto kapitolu vnímáme pro účely práce jako přínosnou, protože nezbytným předpokladem existence jakéhokoliv předmětu je jeho ukotvení ve vzdělávacím systému, potažmo možnosti a východiska pro zařazení do osnov Školního vzdělávacího programu.

2.1 Národní program rozvoje vzdělávání

Zcela zásadním dokumentem vzdělávací politiky v České republice se stal v roce 2001 **Národní program rozvoje vzdělávání v České republice** neboli „Bílá kniha“. Jedná se o: *Systémový projekt, formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu.*“ (Bílá kniha, 2001, s. 7). Program vycházel z analýz a hodnocení českého školství a byly v něm stanoveny cíle pro časový horizont pěti až deseti let. (Bílá kniha, 2001). Národní program rozvoje vzdělávání definoval nové pojetí vzdělávací politiky v rámci její decentralizace na takzvané víceúrovňové kurikulum (viz obr. č. 3). Současně mezi cíle vzdělávání zavedl pojem **klíčových kompetencí**. (Bílá kniha, 2001).

Obrázek č. 3: **Systém vzdělávacích programů:**¹⁸

¹⁸ <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=6443> [cit. 2015-02-25]

Právní zakotvení zmíněného reformního kroku nacházíme v novém Školském zákoně (2004)¹⁹. Zákon pověřuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy pro zpracování zastřešujícího kurikulárního dokumentu vzdělávání v České republice, kterým se stává **Národní program vzdělávání**, z něhož jsou odvozeny jednotlivé **Rámcové vzdělávací programy** (zkráceně RVP) podle úrovně a oboru vzdělávání. RVP podle daného typu vzdělávání stanovují závazné cíle, obsahy a podmínky výchovně vzdělávacího procesu konkrétního typu vzdělávací instituce, přičemž každá škola na základě příslušného rámcového vzdělávacího programu zpracovává vlastní **Školní vzdělávací program**. Toto nové pojetí má přenechat více kompetencí samostatným školám a vytvářet tak širší možnosti pro jejich vnitřní diferenciaci, stejně tak jako volbu vlastních osnov výuky předmětů v jednotlivých ročnících (srov. Školský zákon, 2004, Bílá kniha, 2001).

Vraťme se k pojmu klíčových kompetencí. **Klíčové kompetence** chápeme jako soubor osobnostních kvalit, jejichž osvojení je nezbytné pro schopnost úspěšné orientace jedince v dnešním světě a zodpovědné fungování každého občana ve společnosti. V příručce Klíčové kompetence v základním vzdělávání Výzkumného ústavu pedagogického v Praze se dočteme: „*RVP po učitelích a školách žádá, aby vědomosti, dovednosti i postoje byly ve výuce rozvíjeny především **pospolu**, aby jejich rozvíjení ve výuce neprobíhalo izolovaně.... Taková příprava však je pracná a výuka zabere mnoho času. Vede však k celistvému zvládnutí vědomostí – dovedností – postojů neboli ke klíčové kompetenci.*“ (Kolektiv autorů, 2007, s. 6-7).

Mezi požadované kompetence definované Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání patří:

- a) Kompetence k učení.
- b) Kompetence k řešení problémů.
- c) Kompetence komunikativní.
- d) Kompetence sociální a personální.
- e) Kompetence občanská.
- f) Kompetence pracovní. (RVP ZV, 2013, s. 11-15)^{viz 10}

¹⁹ <http://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon> [cit. 2015-02-25]

Rámcový vzdělávací program vymezuje vzdělávací obsah prostřednictvím vzdělávacích oblastí. Obsahová náplň základního vzdělávání je rozdělena do devíti hlavních oblastí:

- 1) Jazyk a jazyková komunikace (*Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk*).
- 2) Matematika a její aplikace (*Matematika a její aplikace*).
- 3) Informační a komunikační technologie (*Informační a komunikační technologie*).
- 4) Člověk a jeho svět (*Člověk a jeho svět*).
- 5) Člověk a společnost (*Dějepis, Výchova k občanství*).
- 6) Člověk a příroda (*Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis*).
- 7) Umění a kultura (*Hudební výchova, Výtvarná výchova*).
- 8) Člověk a zdraví (*Výchova ke zdraví, Tělesná výchova*).
- 9) Člověk a svět práce (*Člověk a svět práce*). (RVP ZV, 2013, s. 16).^{viz 10}

Vysvětleme, že Etická výchova se neobjevuje ve výše zmíněných vzdělávacích oblastech, jelikož ony zahrnují pouze povinné předměty. Etická výchova, jak jsme si řekli, je uzákoněna jako doplňkový vzdělávací obor. (viz kap. 1). V RVP ZV se o Etické výchově dočítáme jako o předmětu s množstvím mezipředmětových přesahů. Je přínosná pro tyto vzdělávací oblasti: Jazyk a jazyková komunikace, Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a příroda, Člověk a kultura, Člověk a zdraví. V zájmu zachování stručnosti této práce upouštíme od detailnějšího vykreslení vztahů Etické výchovy ke zmíněným vzdělávacím oblastem.

Pavel Motyčka ke vztahu EV k RVP ZV dodává: „*Etická výchova rozšiřuje RVP ZV rovněž v oblasti rozvoje mravního úsudku žáka. ... V dnešní relativní době je nedostatečné vytvářet pouze povědomí o morálních kvalitách. Je nutné pracovat na systematickém osvojování klasických ctností - důležitých součástí mravního „rozměru“ člověka. ... Pokud si pozorně přečteme výstupy a učivo etické výchovy, zjistíme, že emoční sféře člověka, zejména pak pozitivním a vyšším citům, je věnován velký prostor. Další důležité doplnění nabízí etická výchova v otázce působení vzorů na žáka. ... V době narůstajícího konzumu je dalším důležitým doplněním RVP ZV zdůraznění iniciativního přístupu žáka,*“ a dodává, že EV také reformu doplňuje o témata jako například: důstojnost lidské osoby, odpuštění, smysl života aj.

2.2 Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020

Jelikož Bílá kniha byla koncipována na období přibližně do roku 2010, je jasné, že vyvstala potřeba nastolení dalšího strategického směřování českého školství pro následující dekádu. Vznikla tedy **Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020**, která kromě vyhodnocení míry naplnění vizí Bílé knihy vychází i z dalších studií MŠMT, doporučení výsledků mezinárodních hodnocení a dalších.²⁰ Pro období do roku 2020 jsou tedy průřezově stanoveny 3 hlavní priority:

1. **Snížovat nerovnosti ve vzdělávání** ve smyslu dostupnosti kvalitní výuky pro každého člověka bez ohledu na jeho kulturní příslušnost, náležitost ke společenské skupině či jeho věk.
2. **Podporovat kvalitní výuku a učitele jako její klíčový předpoklad** - hovoří se o zkvalitnění profesní i osobnostní přípravy současně se zvýšením společenské prestiže a zatraktivněním tohoto povolání (viz praktická část kap 2.4).
3. **Odpovědně a efektivně řídit vzdělávací systém** – během uplynulých 15 let došlo v součinnosti s působností Bílé knihy k výrazné proměně systému v rámci jeho decentralizace a je třeba nastolit nové efektivní struktury řízení na jednotlivých úrovních. (Strategie 2020)^{viz 19}

²⁰ <http://www.vzdelavani2020.cz/clanek/12/aktualni-dokumenty.html> [cit. 2015-02-28]

3 Hodnoty a Etická výchova

Kapitolu věnovanou hodnotám v této práci zařazujeme z důvodu úzkého propojení výchovy s formováním hodnotového systému žáka. Hovoříme o hodnotách a jejich utváření, předkládáme základní hodnotové kategorie a faktory ovlivňující hodnotový systém a jeho tvorbu.

3.1 Hodnoty

Vědou zabývající se studiem hodnot se zabývá **axiologie** (řecky hodnota = axiá). Nejobecněji můžeme slovo hodnota vymežit jako: „*obecný pojem pro ocenění čehokoli jak ve smyslu materiálním, tak duchovním.*“ (Ottova všeobecná encyklopedie, 2003, s. 43). Na pojem hodnoty lze narazit v množství různých filozofických i nefilozofických oborů. Sak uvádí, že každá disciplína pojem vykládá ze své perspektivy, hodnoty mají tudíž interdisciplinární charakter, v rámci jehož by také měly být zkoumány. (Sak, 2000). Pokud se budeme snažit pojem vymežit z pedagogického hlediska, je vhodné nahlížet na hodnoty vždy v určitém kontextu. Za prvé můžeme hovořit o **hodnotových systémech mládeže**, nebo vnímat **vzdělání** jako hodnotu samu o sobě a v posledním případě můžeme mít na mysli **utváření postojů a hodnotového systému** jako součást obsahu cílů výchovně vzdělávacích programů (kol. autorů in Průcha, 2009). A například v psychologickém slovníku se dočteme o hodnotě jako o vlastnosti, kterou připisujeme určité věci, stavu či jednání v souvislosti s naplňováním našich potřeb (Hartl, Hartlová, 2000).

3.1.1 Kategorizace hodnot

Hovořili jsme již o problematickém pojetí hodnot díky širokému spektru jejich chápání, pokusme se je alespoň kategorizovat do základních skupin.

Milton Rokeach, významný psycholog 20. století, rozděluje hodnoty na **instrumentální** (hodnota jako prostředek) a **terminální** (hodnota jako cíl). Při vysvětlování pojmu hodnota ve vztahu k člověku hovoří o dlouhodobé preferenci určitého stavu nebo jednání. (Rokeach, 1968).

Jednou z nejčastěji citovaných českých publikací v této oblasti je monografie Stanislavy Kučerové: *Člověk, hodnoty, výchova*. Ve svém stěžejním díle rozdělila hodnoty do tří kategorií následovně:

1. **Přírodní hodnoty** – spadají zde hodnoty náležející přírodní dimenzi člověka, vycházejí z jeho živočišné podstaty. Jsou předpokladem realizace všech ostatních hodnot, kdy rozlišujeme (a) vitální hodnoty a (b) sociální hodnoty.
2. **Civilizační hodnoty** – vycházejí z vývoje společenského života, jsou jeho podmínkou i výsledkem poznání.
3. **Sféra duchovních hodnot** – přesah přírodní podstaty naší existence. Hovoříme o nich v souvislosti s vnitřním bohatstvím člověka a kulturou společnosti. (Kučerová, 1996)

Pro etickou výchovu jsou důležité hodnoty všech tří výše zmíněných skupin (např.: ad 1. – samotný život a jeho rozvoj, vzájemnost; ad 2. – mezilidské vztahy a city; ad 3. – morálka, mravnost, sebereflexe, tvořivost...), nejvýrazněji však směřujeme k poslední skupině.

3.1.2 Hodnotový systém a jeho utváření

„První a nejvlastnější hodnotou je život člověka. Život nikoli však jen jako biologické vegetování, ale jako proces, který je jednotou stránek přírodních, společenských a kulturních.“ (Kučerová, 1996, s. 75). Tvorba hodnotového systému jedince je složitý nikdy nekončící proces, jehož vytváření začíná již v raném věku. Tento proces ovlivňuje pohlaví, rodinné a sociální prostředí, vzdělání či profese, atp. Společnost ovlivňuje hodnotovou orientaci jedince a zároveň se každý člověk na utváření hodnot společnosti podílí. Jedná se o obousměrný proces. (Vacek in Průcha, 2009). Také Šarníková (2012) označuje souvislost pro utváření hodnot se společenskými očekáváními i vztahy.

Jmenujme tedy obecně 3 hlavní faktory, které jsou determinujícími při vytváření hodnotového systému dle Saka:

- a) Materiální podmínky života.
- b) Vlivy sociálních a výchovných institucí (rodina, škola, média...).
- c) Vlivy politicko-ekonomické sféry dané společností. (Sak, 2000)

Vliv vzdělávacích institucí můžeme podložit také citací z nedávné publikace Učitel a evropské hodnoty autorky Šarníkové: *Utváranie osobnosti pubescenta spolu s tvorbou postojov a hodnotovej orientácie ovplyvňuje aj výchovno-vzdelávací proces. Pedagóg by mal poznať hodnotový systém, byť schopný a pripravený podľa hodnotovej orientácie konať a odovzdávať svoje hodnoty žiakom, ktorí sú vystavení jeho správaniu, vnímajú ho, vedome či nevedome, a obohacujú tým svoj hodnotový základ.* (Šarníková, 2012, s. 27-28).

Propojenosť edukačného procesu a osobnosti pedagoga s procesem upevňovania hodnotového systému je nezpochybniteľná. To potvrdzuje i Vacek, keď hovorí, že: *“Každý výchovne vzdelávací systém si kladie a klade za cieľ preniesť – viac či menej explicitne – určité hodnoty a hodnotový systém na dospelujúcu generáciu.”* (Vacek, 2011, s. 141). V súvislosti s touto teziou varuje na jednej strane pred ideologickými systémami, ktoré môžu spôsobiť až deformáciu hodnotového systému a na strane druhej označuje za veľké nebezpečenstvo akousi liknavosť, či prílišnú relativizáciu v predávaní žiaducích hodnôt, taktiež vo svojom dôsledku hodnôt žiadnych. (Vacek – tamtiež).

Nútno ríci, že každý človek má osvojený naprosto jedinečný žebříček hodnôt. Nejasnejšie sú preferované hodnoty viditeľné v našom chovaní. Schwartz považuje hodnoty za vŕdčie princípy pre naše bytí. (Schwartz in Dvořáková, 2008, s. 44). Aby bolo ovšem hodnotové uskupenie funkčným systémom, malo by z psychologického hľadiska odpovedať nasledujúcim charakteristikám:

- Musí byť vnútri konzistentný s celou osobnosťou a v súlade s ďalšími osobnostnými charakteristikami.
- Má byť realistický a do určitej miery i dynamický.
- Mal by jedinca, ktorý sa podľa neho riadi, prinášať uspokojenie. (Homola in Průcha, 2009).

Platí, že čím viac je naše axiologická soustava koherentnejšia a integrovanejšia, tým viac má na naše chovanie vliv. (Vacek in Průcha, 2009). Svě o tom věděl už i Rokeach v minulém století ve své knize: *Beliefs, Attitudes and Values: „Jakmile je hodnota zvnitřněna, stává se vědomě či nevědomě normou nebo kritériem pro jednání, pro rozvoj a udržování postojů vůči důležitým situacím, pro ospravedlnění vlastního i cizího jednání či postojů, pro morální posuzování sebe a druhých a pro srovnávání sebe s druhými.* (Rokeach, 1968, s. 160).

3.1.3 Výchova k hodnotám podle Rámcového vzdělávacího programu

Zařazení kapitoly o hodnotách není v této práci náhodné. Výchova k hodnotám je obsažena více či méně explicitně v ústředních dokumentech vzdělávání v České republice. Už v Bílé knize se o vzdělávání hovořilo nejen ve smyslu rozvoje vědění a poznávání, ale také z hlediska osvojování hodnot mravních, spirituálních a estetických (Bílá kniha, 2008). V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání je výchova k hodnotám jedním z cílů základního vzdělávání. Nejvýrazněji je na rozvoj hodnot zacíleno v rámci průřezových témat a souvislost nalezneme také při prostudování obsahu jednotlivých klíčových kompetencí. (srov. RVP, 2013, Vacek, 2011). Na téma hodnot budeme dále navazovat v kapitolách pojednávajících o výchově a morálním vývoji.

4 Fenomén výchovy ve výchovně vzdělávacím procesu

Tato kapitola se teoreticky zaměřuje na pedagogický předmět, kterým je edukace, pro tento případ ve smyslu výchovy. Zastavíme se u podstaty výchovy a také se zmíníme o programech zabývajících se zkoumáním a rozvojem hodnotových orientací mládeže.

4.1 Teorie výchovy

Latinský původ slova - *educatio* – primárně znamená vyvedení. Může mít význam vyvádění odněkud nějakým směrem (chápejme dopředu). Počeštěné slovo edukace v sobě zahrnuje jak vzdělávání, tak i výchovu. Komenský ve vztahu k výchově hovoří o „*Cestě od zvířecosti k lidskosti*.“ (Komenský in Piřha, 2006, s.32). Piřha chápe význam slova jako vyvádění z egoismu jedince směrem ke společenskému fungování (Piřha – tamtéž).

V jiné knize Piřha rozlišuje dvě části výchovy: Za první, výchova jako „*připrava na profesi*“ (má vliv na ekonomickou úroveň) a za druhou, výchova jako „*vedení do života*“ (Piřha, 1999, s. 57) Podle Pelikána je výchova procesem intencionálního působení na jedince vytvářením vhodných předpokladů pro jeho vývoj a autentický život v soužití se sebou samým, s druhými i přírodou (Pelikán, 1995). Každý vychovatel chápe výchovu rozličným způsobem. Vymežeme ji dle pedagogické encyklopedie prostřednictvím 2 antagonistických přístupů chápání:

- a) **Tradicionalismus** - rozhodující vliv na výchovu má pedagog a jeho cíle výchovy. Společnost a její hodnoty jsou nadřazeny osobě jednotlivce.
- b) **Pedocentrismus** - v centru zájmu stojí dítě v procesu jeho svobodného sebeutváření. Pedagog má pouze zajišťovat vhodné podmínky pro optimální a svobodné rozvinutí žákova potenciálu.

Kompromisem mezi oběma teoriemi je chápání výchovy, kde výchozím bodem je:

- c) vzájemná **interakce mezi učitelem a žákem**. Vytvoření kvalitního interaktivního vztahu mezi těmito činiteli je nezbytnou podmínkou výchovného procesu. (srov: Pelikán in Průcha, 2009, Kořa in Průcha, 2009).

Nejlepším způsobem pro navázání vztahu s dítětem je získání vážnosti učitele u svých žáků. Ať už to je díky naší zkušenosti, empatii, či vynaloženému úsilí, je vždy potřeba být aktivním, stát se pro děti součástí jejich života (Karnsová, 1995). Elementárním předpokladem efektivitivy interaktivního přístupu je tedy vytvoření kvalitního a pozitivního vztahu mezi zmíněnými subjekty.

4.1.1 Podstata výchovy a výchova k hodnotám

Primární výchovná funkce je určená rodičům, to je neoddiskutovatelné. Škola v této oblasti hraje ale také velmi významnou roli. Učitelé a vychovatelé mohou a mají přispívat k výchově, rozvíjet ji a upevňovat žádoucí vzorce chování. (Eyrovi, 2000). Kučerová komentuje způsob výchovy ve školách během naší nedávné minulosti: „*Teorie socialistické mravní výchovy období dogmatismu redukovala výchovu na pouhé ukázkování, program pozitivního rozvoje osobnosti nevypracovala.*“ (Kučerová, 1996, s. 110). V posledních letech sílí v odborné i laické veřejnosti přesvědčení, že dětem je potřeba ve škole předávat víc, než pouhé vědomosti, ale že výchova bez systematického směřování k určitému cíli často postrádá svůj hlavní smysl. Toto potvrzuje také Vacek v knize Psychologie morálky a výchova charakteru žáků. Svým bystrým postřehem upozorňuje, že chceme-li vychovávat k hodnotám, musíme vědět, které ony žádané hodnoty jsou. (Vacek, 2011). V nejobecnější rovině můžeme souhlasit s Rawlesem, podle jehož názoru je nejvyšším cílem výchovného snažení výchova k zakotvenému pocitu vlastní hodnoty a zdravé sebedůvěře. Protože jen člověk s vlastní sebeúctou si může vážit také druhých. Rawles současně zaměřuje cíl výchovy k citu pro spravedlnost, jež chápe jako stejnou svobodu pro všechny tedy i respekt k hodnotám druhých. (Rawls in kolektiv autorů, 1994).

Ne náhodou většina demokratických zemí či kultur staví na stejných základních hodnotách. (srov. Eyrovi, 2000, Vacek, 2011). Manželé Eyrovi, autoři několika výchovných programů, věří, že: „*učit děti poznávat základní morální hodnoty je nejdůležitější a nejefektivnější způsob výchovy, jakým můžeme přispět k tomu, aby se v životě cítily šťastné.*“ (Eyrovi, 2000, s. 8). Ve své knize Jak naučit děti hodnotám hovoří o hodnotách bytí a hodnotách dávání (Eyrovi - tamtéž).

Vychovávání k hodnotám jde ruku v ruce s mravní výchovou. Kučerová (1996) deklaruje, že ze všech věd je to právě pedagogika, jejímž předmětem má být ono

hledání cílů mravní výchovy. V souvislosti s mravní výchovou hovoří o: „*vytvoření uvědomělé autonomní řídicí centrály v člověku*“ (Kučerová, 1996, s. 118), kterou má na mysli **svědomí** (Kučerová – tamtéž).

Další autorka dodává, že právě k hodnotám se snaží vychovávat mimo jiné především Etická výchova. Je totiž jedním z mála předmětů, který má ve svých osnovách pro každé téma stanoven vedle kognitivního cíle také cíl afektivní (Šarníková, 2012). O etické výchově můžeme tedy hovořit jako o prostředku výchovy k hodnotám.

Protože nejlepším způsobem, jak vychovávat, je jít vlastním příkladem, to říkal i Makarenko: „*Učit lze slovy, vychovávat pouze příkladem*“²¹, (srov. Eyrovi, 2000), škola musí být prostředím slušného chování, kde budou žáci nacházet poctivost a přátelské vztahy. (Piřha, 2006).

4.1.2 Projekty zabývající se hodnotovou orientací a výchovou charakteru mládeže

Jedněmi z prvních autorů zabývajících se výzkumy hodnotové orientace byli osobnosti psychologie jako například Carl Rogers, Milton Rokeach nebo Shalom Schwartz.

Mezi první projekty zkoumající a rozvíjející hodnoty se řadí Living Values Education. Projekt vznikl za podpory UNESCO a je implementován v přibližně 80 zemích celého světa. (Vacek, 2008)

Prvním koncipovaným programem výchovy charakteru je Character Education Partnership (CEP) autorů Lickony a Davisona. Na základě vlastních zjištění a opírajíce se o Kohlbergova stádia morálního vývoje vypracovali tzv. Jedenáct principů účinné výchovy charakteru. (Vacek - tamtéž).

Dalším projektem, který stojí za zmínění, je Berkowitzův Model výchovy charakteru. Autor porovnával a ověřoval a analyzoval přes 70 školských projektů. Výsledný model zahrnoval: „*komplexní působení školy na celou osobnost žáka.*“ (in Vacek, 2008, s. 118). Berkowitz rozpoznal mnohé přínosy zkoumaných projektů. Nejvýznamnějšími byly následující: Programy měly pozitivní vliv na: školní prospěch, odpovědnost, sebekontrola, respekt a úcta k autoritě, prosociální formy chování, morální usuzování, řešení konfliktů a další sociální dovednosti. Berkowitz naopak

²¹<http://www.databazeknih.cz/citaty/anton-semjonovic-makarenko-19688> cit [2015-04-10]

zaznamenal potlačení nežádoucích projevů jako například: kázeňské problémy, absence žáků, školní neúspěch a v neposlední řadě také úzkost spojená se školou. (srov, Berkowitz, 2006, Dvořáková, 2008, Vacek, 2008, 2011).

V České Republice se zmiňme o 2 plošných výzkumech hodnotových orientací mládeže, které byly prováděny během posledních patnácti let. Jsou jimi Výzkum hodnotové orientace autorky Lídy Osecké a novější projekt Klíče pro život realizovaný pod záštitou Ministerstva Školství, mládeže a tělovýchovy. První zmíněný výzkum byl prováděn formou párového srovnávání devíti kategorií hodnot. Autorka zkoumala hodnotové preference chlapců vs. dívek na výzkumném vzorku čítajícím celkem 227 dospívajících. Druhý zmíněný projekt z let 2009 - 2011 je studnicí mnoha poznatků v oblasti hodnotové orientace dětí ve věku 6 – 15 let. (výzkum nese stejnojmenný název), (in Ševčíková, 2012). V současné době se tématem rozvoje morálního vědomí a výchovem charakteru žáků zabývá v této práci hojně citovaný Pavel Vacek.

5 Psychologie morálky a morální vývoj

V minulých kapitolách jsme hovořili o souvislostech výchovy k hodnotám, mravní výchovy či etické výchovy. Podívejme se nyní na tyto fenomény z hlediska psychologie morálky a morálního vývoje.

5.1 Psychologie morálky Jeana Piageta

Mezi zakladatele psychologie morálky můžeme oprávněně řadit zejména Švýcara Jeana Piageta a Američana Lawrence Kohlberga. Jean Piaget zkoumal motivy pro morální rozhodování u dětí a v roce 1932 formuloval teorii morálky: „*Veškerá morálka spočívá v systému pravidel a podstata veškeré morálky spočívá v respektu, který si jedinec k těmto pravidlům vytvoří.*“ (Piaget in Ševčíková, 2012, s. 22). Z výsledků zkoumání došel k závěru, že existují 2 hlavní vývojové stupně, které ovlivňují motivaci mravních rozhodnutí. Nazývá je:

- a) **Heteronomní morálka** (morality of constraint) – typická je závislost na autoritě při posuzování mravnosti jednání. Pokud je jedincovo konání v souladu s pravidly, uloženými povinnostmi nebo příkazy, je toto chování, bez ohledu na kontext situace, považováno za správné, tedy morální. A naopak. Tato etapa odpovídá věkovému pásmu přibližně před nástupem do školy do ukončení prvního stupně.

- b) **Autonomní morálka** (morality of cooperation) - podmiňujícím faktorem tohoto stádia je zvnitřnění morálních zákonů. Důležitou roli hraje kooperativní fungování sociální skupiny. Vůdčím motivem pro morální jednání je vědomé dodržování pravidel, která jsou produktem vzájemné dohody. Nedodržení dohodnutých zásad znamená porušení vzájemné spolupráce, pochybení je hodnoceno s ohledem na záměr jedince. Žáci dozrávají do etapy autonomní morálky nejčastěji během období před přechodem z prvního stupně základní školy na druhý. (srov Piaget in Berkowitz, 1964, in Vacek, 2008 or 2011).

Podle Lickony jsou pro Piagetovu koncepci vývoje morálního vědomí zřejmé 3 zásadní elementy: intelektuální rozvoj, vztahy s vrstevnickou skupinou a postupné snižování vlivu dospělých autorit (Lickona, 1976).

5.2 Morální vývoj podle Lawrence Kohlberga

Piagetovu teorii dále rozpracoval a detailněji vymezil Kohlberg. Vývoj morálního usuzování podmiňuje rozvojem v oblasti poznávání a uvědomování si nejen svého hlediska ale také motivů jednání ostatních. (Colby & Kohlberg 1987). Kohlberg vymezuje 3 úrovně rozdělené celkem do 6 stádií morálního vývoje:

1) Prekonvenční úroveň (zpravidla žáci základní školy)

1. stádium = období heteronomní morálky

- vnímání morálky je vztaheno k reciprocitě zásad poslušnost – odměna, neposlušnost – trest, nejnižší úroveň je definovaná strachem z trestu.

2. stádium = období individualistické morálky

- za správné jednání považuje jedinec takové chování, které je pro něj přínosné, v této fázi je příznačné účelové jednání na principu „něco za něco“.

2) Konvenční úroveň (nejčastěji začátkem dospívání)

3. stádium = morálka „hodného“ dítěte

- sociální skupina hraje ústřední roli, její hodnoty jsou měřítkem správnosti jednání, za důležité je vnímáno udržení dobrých vztahů nebo ocenění vlastní skupinou.

4. stádium = chápání morálky jako funkčního sociálního systému

- dodržování sociálních norem, či poslušnost vůči autoritě je v tomto stádiu považováno za žádoucí. V opačném případě se dostávají pocity viny a výčitky svědomí.

3) Postkonvenční úroveň (pouze někteří dospělí)

5. stádium = dodržování společenských smluv

- v této vývojové fázi si člověk uvědomuje důležitost respektu práv a různých názorů jednotlivce nebo skupiny a relativnost daných norem. Objevuje se snaha o kooperaci ve společnosti. Správnost jednání je posuzována s ohledem na obecné blaho.

6. stádium = morálka univerzálních etických principů a ideálů

- Člověk se zde řídí vlastním svědomím, jedná ve shodě s univerzálními etickými zásadami rovnosti, důstojnosti, lidských práv atp. Zvnitřněné morální principy se mohou v určitých případech stát nadřazenějšími zákonu.

(srov. Kohlberg in Langmeier, Krejčířová, 2006, in Petrová, 2009, in Ševčíková, 2012).

Kohlberg k jednotlivým stádiím dodává: „...*koncepte stádií předpokládá, že usuzování jedince bude v jednom dominantním stádiu napříč různými obsahy, ačkoliv můžeme očekávat také přítomnost stádia přilehlého k dominantnímu stádiu.* (Colby & Kohlberg in Dvořáková, s. 15). Cesta dozrávání do jednotlivých stádií je postupná, žádné nelze přeskočit, či vynechat, přičemž dosažená cílová úroveň je u každé osoby individuální. Jelikož je dozrávání do každého stádia naprosto individuální, nelze je spojit s konkrétnějším věkovým obdobím typickým pro jednotlivá stádia. Pro někoho je konečnou metou 3. stádium konvenční úrovně po celý život, někteří jedinci v průběhu života dosáhnou až k nejvyšším morálním kvalitám 6. stádia²² (Colby & Kohlberg, 1984).

Kohlberg také díky svým výzkumům potvrdil pozitivní důsledky podněcování morálního vývoje ve škole. Dokázal, že mravní vývoj lze u dětí pozitivně ovlivnit předkládáním morálních dilemat a vedením dialogu o těchto obsazích. Z vyplývajících závěrů bylo patrné, že žáci, kteří byli pravidelně vedeni k přemýšlení a zaujímání postojů k určité etické problematice, dosahovali postupně vyšších morálních stádií, než jejich vrstevníci, kteří těmto tématům vystavování nebyli a diskuzí se neúčastnili (Vacek, 2008).

Můžeme říci, že Kohlbergovo zjištění opodstatňuje náležitost Etické výchovy ve školských osnovách. Zároveň znalost zákonitostí a ovlivňujících okolností morálního vývoje je pro Etickou výchovu fondem užitečných poznatků. V souvislosti s mravní výchovou doplníme také mínění Normana Bulla (Bull, 1973), který v procesu morálního

²² Polde Kohlbergova testu je nejčastějším zdoláním 1. stadia období do 10 let a období přechodu od 2. do 3. stadia byl zaznamenán mezi 13 a 14 lety. Zatímco polovina adolescentů dosahuje 3. stupně (konvenční úroveň), jedna pětina stále zůstává na 1. úrovni a čtvrtina se dostává již do 4. stupně morálního vývoje. Většina čerstvých dvacátníků se nachází ve 4. stupni, i když někteří zůstávají stále ve 3. Ve věku 25+ ubývá jedinců nacházejících se stále ve 3. stupni a asi jedna osmina již míří do 5. stadia (postkonvenční úroveň). Postkonvenční úrovně dosahuje asi jen 20% populace dospělých. (Colby & Kohlberg, in Vacek, 2008).

zrání pojímal za důležité vytvoření právě onoho prostoru pro: „...*kritické posuzování, poměrování hodnot, norem a principů v návaznosti na konkrétní zkušenosti.*“ (Bull in Vacek, 2008, s. 84).

6 Role učitele ve výchovně vzdělávacím procesu

Kapitola se zaměřuje na význam osobnosti pedagoga při edukaci žáků. V této kapitole vymezujeme jeho roli ve výchově a vzdělávání v dnešní době s odkazem na historii role pedagoga. Jak bylo uvedeno v kapitole 1.2, osoba učitele a vztah mezi ním a žáky je velmi důležitým determinantem pro Etickou výchovu. Naším zájmem je podložit opodstatnění důležitosti osobnostních kvalit pro patřičný výkon této profese a nerozlučitelnost jeho působení na osobnost žáka během vyučování.

6.1 Hledání pramenů učitelské role v historii dávné i nedávné

Na úvod kapitoly se odkažme naposledy na Komenského dílo. Tentokrát na nerozlučitelnost procesu vzdělávání s rolí učitele jako modelu chování pro žáky: *Děti naprosto opíčata jsou, co uhlédají, to jim vážne, to dělají také.* “ Ať pedagog chce, či nechce, vždy je jakýmsi vzorem pro své svěřence. (Komenský, 1992, s. 30)

Zajímavé jsou také zamyšlení Josefa Bartoně z období První republiky. V knize *Mravní výchova ve škole: první pokus o teorii a praxi*, se táže sám sebe jako pedagoga: *„Jsem sám dostatečně připraven, abych k cíli tomu vésti mohl svěřenou mládež?...Znám zákony, jimiž se krásno spravuje? Jsem sám svoboden, abych příkladem mohl vésti k svobodě své bratry a sestry? ...“* (Bartoň, 1921s. 6)

Komplexně definovaná kompetence učitele podle Piťhy a Heluse z roku 1994 spočívá: *„V moudrém, vcítivě chápacím a komunikativně tvořivém uplatňování jeho svobodného nadhledu, širokého rozhledu a hlubokého vhledu do toho, co žák potřebuje, aby mohl svým vzdělávacím úsilím rozvinout svoji osobnost“.* (Piťha, Helus, 1994)

Tématu náročnosti profese byla věnována nemalá pozornost před pár lety i v Bílé knize. Hovořilo se o zvyšujících se požadavcích na odborný a osobnostní profil pedagogických pracovníků. Již tehdy bylo označeno za jednu z priorit vzdělávací reformy vícesměrné rozvíjení lidských zdrojů. (Bílá kniha, 2001).

6.2 Osobnost učitele dnes

Osoba učitele a jeho kompetence ve výchovně vzdělávacím procesu mají být prostředkem napomáhajícím k naplňování edukačních cílů. Při definování učitelovy role

vycházejme z cílů vzdělávání stanovených Školským zákonem: „*Obecnými cíli vzdělávání jsou zejména rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života,...*“ (Školský zákon: § 2, odst. 2). Také proto v návaznosti na Národní program vzdělávání v České republice z roku 2001 je jedním z hlavních směrů Strategie vzdělávací politiky do roku 2020 posílení kvality role učitelů (viz. kap. 2.2). Štěpanovič (2002) dokonce řadí osobnost učitele mezi nejvyšší hybné síly edukace.

Vnímání osoby učitele v dnešní době je ohniskem zájmu mnoha autorů odborné literatury. Vyjmenujme pedagogické role, které podle Dytrtové a Krhutové (2009) učitel ve své profesi zastává:

- a) Poskytovatel poznatků.
- b) Poradce a podporovatel.
- c) Projektant a tvůrce.
- d) Diagnostik a klinik.
- e) Reflektivní hodnotitel.
- f) Třídní a školní manažer.
- g) Socializační a kultivační vzor. (Dytrtová, Krhutová, 2009, s. 36-37)

Povšimněme si, že zprostředkování poznatků není ústředním úkolem pro učitelovo snažení, nýbrž jen částí z jeho komplexního profilu. Šarníková přidává, že učitel musí respektovat morální i hodnotový obsah daného předmětu ovšem vyučovaný předmět sám o sobě nemá být pro učitele jediným determinanem toho, co se v hodině odehrává. Podle autorky: „*Má byť tým faktorom ve výchovno-vzdělávacím procese (aj mimo neho), ktorý má dbať o kultiváciu prirodzenosti dieťaťa, má byť tým, kto odovzdáva aj axiologické posolstvo.*“ (Šarníková, 2012, s. 28). Dále Švec (1999) v Pedagogické přípravě budoucích učitelů kategorizuje učitelovy kompetence do tří skupin:

- I. Kompetence k výchově a vyučování.
- II. Kompetence osobnostní.
- III. Kompetence rozvíjející osobnost učitele

Vidíme, že na stejných miskách vah leží vedle sebe učitelovy odborné kompetence, ve kterých bývají studenti v pregraduálním studiu vzdělávání především, ovšem stejnou důležitost hrají kvality jeho osobnosti stejně tak jako je nevyhnutelný jeho další seberozvoj (Švec, 1999).

V souvislosti s učitelskou rolí je často kladena otázka, do jaké míry má učitel právo ovlivňovat své žáky. V publikaci Učitel, příprava na profesi, autorem Dytrtové a Krhutové, se hovoří o: „*modelu široké profesionality postavené na pojetí učitele jako odborníka ve výchově, který je odpovědný za lidství budoucího člověka.*“ (Spilková in Dytrtová, Krhutová, 2009, s. 16). Podobný postoj zaujímá Kučerová: „*Smieme a musíme formulovať žiaduce morálne hodnotové postoje a normy, bez ktorých dodržiavania hrozí ľudskej civilizácii zánik.*“ (Kučerová in Šarníková, s. 28, 2012). Učitel ovšem u svých žáků nemá žádoucí kvality pouze vyžadovat, on je má především žít, neboť základem úspěchu učení mravním hodnotám je především autentičnost prožitku z takového jednání. (Šarníková, 2012).

7 Žák ve výchovně vzdělávacím procesu

V minulé kapitole jsme se snažili objasnit roli a kompetence učitele ve výchovně vzdělávacím procesu, obzvláště důležitost vztahu mezi učitelem a žáky ve výchově a vzdělávání. Nyní se budeme věnovat osobě žáka. Úvod kapitoly začínáme citací z knihy Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy autorky Marie Vágnerové. Tato publikace se zabývá detailně osobou žáka z různých perspektiv, které edukační proces přináší. My se v této práci zaměřujeme na žáka jako adresáta výchovy v souvislosti s Etickou výchovou. Soustředíme se především na psychologii žáka základní, případně střední školy s ohledem na vývojová specifika tohoto období.

7.1 Škola jako socializační prostředí, žák jako sociální role

Škola je také významným **socializačním prostředím** pro jedince. Dítě navazuje další vztahy mimo rodinu, přijímá principy fungování nové sociální skupiny a učí se zvládat dosud nepoznané situace. Školní prostředí významně ovlivňuje jeho další vývoj také v souvislosti s vlastním sebepojetím. (Vágnerová, 2001.)

Žák jako sociální role s sebou přináší také mnohá očekávání a nároky kladené na osobnost dítěte a dospívajícího. U Vágnerové se můžeme dočíst o síle vlivu pozitivního vztahu s učitelem pro zvládnutí role žáka. Je totiž silným motivačním vlivem pro dosahování žádoucího chování. (Vágnerová, 2001). O důležitosti navázání pozitivního vztahu žáků k osobnosti učitele jsme již hovořili v kapitole 4.1. Obdobně hovoří také Zdeněk Helus v: *„Pedagogický vztah je přitom pro vychovávaného nezbytností, poněvadž jenom v něm může dítě objevit potence svého seberozvoje, probudit v sobě odvahu aktualizovat je, vytknout si projekt sebe sama jako vrcholný cíl.“* (Helus, 1982, s. 56). V této kapitole se nám opět potvrzuje důležitost osobnosti pedagoga a vysoké nároky na osobu učitele jako vzoru pro mravní výchovu.

„Role školáka je velmi významnou rolí, protože ve značné míře ovlivňuje rozvoj dětské osobnosti i jeho budoucí sociální postavení.“ (Vágnerová, 2001, s. 217). Když se zamyslíme, můžeme slova právě citovaná autorky pouze potvrdit. Dítě totiž ve škole tráví převážnou část svého dětství, šestým či sedmým rokem počínaje a minimálně patnáctým rokem konče. Není tedy divu, že škola má na **utváření osobnosti dítěte** značný vliv. Pojem osobnosti v sobě zahrnuje komplexní pojetí člověka. Osobností

míníme psychickou strukturu, schopnosti, osobnostní rysy, charakter, vzorce jednání a poznávání atd. (Petrová, 2013).

7.2 Základní psychologické charakteristiky žáka základní a střední školy

Období od nástupu do základní školy, přes ukončení povinné školní docházky až k hranám dospělosti představuje velmi široké spektrum vývojových změn, které se v dítěti a dospívajícím odehrávají. V následující pasáži textu se pokusíme stručně a přitom výstižně charakterizovat každou etapu, s přihlédnutím k jejím charakteristikám důležitým pro upevňování hodnotových orientací a pokládání základů mravní výchovy a morálky, konkrétně tedy pro etickou výchovu.

Prvním časovým úsekem, kterému se budeme věnovat je období od započetí povinné školní docházky do ukončení 1. stupně ZŠ, tj. mladší školní věk (období 6 – 11 let). Dítě nastupuje do školy se **základy** sociálního chování a **hodnotové orientace**. Zná, co je dovoleno a co je trestáno, rozpozná žádoucí chování od toho nesprávného. Má internalizované některé příkazy a zákazy ve formě **svědomí**. Tyto normy ovšem zatím nejsou stabilní a stále se dotvářejí. Stejně tak hodnotové orientace závisí na mnoha proměnných a aktuálních potřebách dítěte. Sociální normy **morálního jednání se stabilizují až v průběhu školního věku. Morální zrání je odvislé zejména od kognitivního vývoje** a závisí na celkovém rozvoji osobnosti dítěte. (srov. Piaget 1966, Langmeier, Krejčířová, 2006).

Po osmém roce se také upevňuje vlastní sebepojetí a sebehodnocení, jejichž kladné utváření je důležité pro zdravý duševní vývoj. Silným určujícím faktorem je také hodnocení rodičů – hovoříme o tzv. „zrcadlové teorii“. V souvislosti se silou vlivu rodičů můžeme také hovořit o „teorii modelu“, kdy vzorem chování i vytváření vlastního sebehodnocení jsou stále převážně rodiče. (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Jak již bylo řečeno, žák si osvojuje nové sociální role a to především roli školáka a spolužáka a učí se také přijímat roli učitele. (srov. Langmeier, Krejčířová, 2006, Vágnerová, 2001).

Typickým obdobím žáků 2. stupně základní školy (střední školní věk), je období puberty. Mohli bychom jej dále rozlišit na fázi **prepuberty (11 – 13 let)** a **vlastní puberty (13 - 15let)**. V tomto období zvaném také jako období: „*bouří a krizí*“, neboli

„*storm and stress*“ (srov. Hall in Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 148) dochází k mnohým tělesným i psychickým změnám organismu. Typickými jsou první známky pohlavního dozrávání, akcelerace růstu, značná přecitlivělost a s ní spojený častý výkyv nálad dospívajícího.

Během dospívání dochází k postupnému odpoutávání dítěte od rodiny a posilování vlivu a významnosti vrstevnických vztahů a patření do této sociální skupiny posiluje na své hodnotě. Tato emancipace dává prostor pro rozvoj samostatnosti a navazování nových citových vztahů. „*Dítě hledá nové ukotvení a ideály, které by přijalo za své spolu s kritickým pohledem na morální hodnoty předávané v rodině.*“ (Ševčířová, 2012, s. 25). Často se také u dospívajících objevuje tzv. denní snění. Ne nadarmo nazývá pubertu Jean Piaget: „*obdobím velikých ideálů*“ (Piaget, 1966, s. 97). Dítě v mladším školním věku v porovnání s dospívajícím bralo svět mnohem realističtěji a střízlivěji.

Období středního školního věku je důležitým mezníkem při **formování pojetí „já“**, které jde často ruku v ruce s odmítáním dosavadních platných principů jedincova fungování. I přes tyto zkušenosti Matějček zmiňuje nezpochybnitelnou úlohu dosavadní výchovy. Ačkoliv se dospívající často snaží popřít doposud akceptované normy a autority, není jednoduše možné vliv, který dosud působil na utváření jejich osobnosti jednoduše vymazat či se z něj zcela vymanit. (Matějček, 1989).

Výrazný rozvoj formálně abstraktního myšlení v tomto období dává prostor pro **odlišné nahlížení a chápání morálních obsahů a morálního hodnocení**. „*Morálka adolescenta je však většinou morálkou absolutní přijaté morální normy, platí podle něj pro všechny a za všech okolností, bez jakýchkoliv omezení.*“ (Langmeier, Krejčířová, s. 157, 1998). Vnímání morálky má souvislost také s tendencí dospívajících vidět svět pouze černo-bíle, bez připouštění kompromisu. V tomto období se dospívající nacházejí nejčastěji v přechodném stádiu **mezi nekonvenční a konvenční úrovní morálního vývoje** (viz²³, s. 31).

Období **adolescence** (asi 15 – 21 let), které prožívá zpravidla žák staršího školního věku, nebývá již tak bouřlivou etapou jako puberta ač má mnohé charakteristiky společné s předchozím obdobím. U mladistvého se také díky ukončení povinné školní docházky mění jeho postavením ve společnosti a s tím tak jeho vlastní sebepojetí. Dostává se opět mezi nové sociální skupiny a přijímá další sociální role. Přibližně

²³ <http://www.vzdelavani2020.cz/clanek/12/aktualni-dokumenty.html> [cit. 2015-02-28]

polovina adolescentů se podle výzkumu nachází již v **3. stupni morálního vývoje** (konvenční úroveň, srov. kap. 5.2). Tělesný a duševní vývoj není stále rovnoměrný, ale postupně dochází k ustálení vývojových změn. Tělesný vývoj je postupně ukončen, člověk dosahuje reprodukční zralosti. (srov. Langmeier, Krejčířová, 1998, 2006).

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část této práce se skládá ze dvou výzkumů. V obou případech se jednalo o kvalitativní šetření formou polostrukturovaných rozhovorů, které jsme poté analyzovali dle obecně platných metod.

První výzkum se snaží hledat odpovědi na otázku smyslu etické výchovy na základních a středních školách, jak napovídá název této studie. Jelikož při kvalitativním výzkumu nejde o ověřování předem stanovených hypotéz, ale o bádání často široce pojaté otázky, stává se, že v průběhu výzkumu vyvstane potřeba upravit jeho zaměření či zcela změnit formulaci cílů. (Strauss, Corbinova, 1999). To byl také náš případ. Na základě výsledků prvního výzkumu jsme došli k předem neočekávaným závěrům, které bylo ovšem potřebné pro zachování validity a reliability této práce dále ověřit. Realizovali jsme druhý běh rozhovorů, tentokrát s odlišnými respondenty. Druhý výzkum si tedy kladl za cíl potvrdit závěry plynoucí z výzkumu č. 1 a podložit správnost našeho uvažování odpověďmi odborníků z praxe.

1 Metodologie výzkumu

Celá kapitola je věnovaná komplexní metodologii praktické části. Podáváme stručnou charakteristiku všech metod použitých při realizaci obou výzkumů. Některé metody byly použity opakovaně, jiné pouze pro jeden z výzkumů. Pro přehlednost uvádíme všechny metody v úvodní kapitole praktické části.

1.1 Cíle výzkumů

Na úvod prezentujeme cíle obou výzkumů. První výzkum byl výchozím bodem našeho zkoumání. Na základě závěrů, ke kterým jsme došli, vyvstala potřeba druhého výzkumu. Výzkum č. 2 tedy navazuje na závěry výzkumu č. 1.

1.1.1 Cíl výzkumu č. 1

Cílem prvního výzkumu bylo zjistit, jací byli hlavní činitelé pro zavedení Etické výchovy do osnov Školního vzdělávacího programu ve vybraných školách v Moravskoslezském kraji. Ohniskem zájmu byl důvod, pro který vidí ředitelé škol či učitelé Etické výchovy smysl ve výuce EV. Také nás zajímaly způsoby, jakými je EV realizována a hodnocení jejího přínosu pro žáky.

1.1.2 Cíl výzkumu č. 2

Zjistit, jaký je pohled vybraných aktérů na navržená řešení, a tím ověřit závěry výzkumu č. 1. Prozkoumat opodstatněnost návrhu zavedení Etické výchovy jako nástroje pro rozvoj osobnostních kompetencí budoucích učitelů na pedagogických fakultách vysokých škol.

1.2 Výběr výzkumného vzorku

Při vybírání výzkumného vzorku jsme užili hned několika metod. V nadcházejícím textu každou z metod stručně charakterizujeme s odkazem na důvod jejího použití.

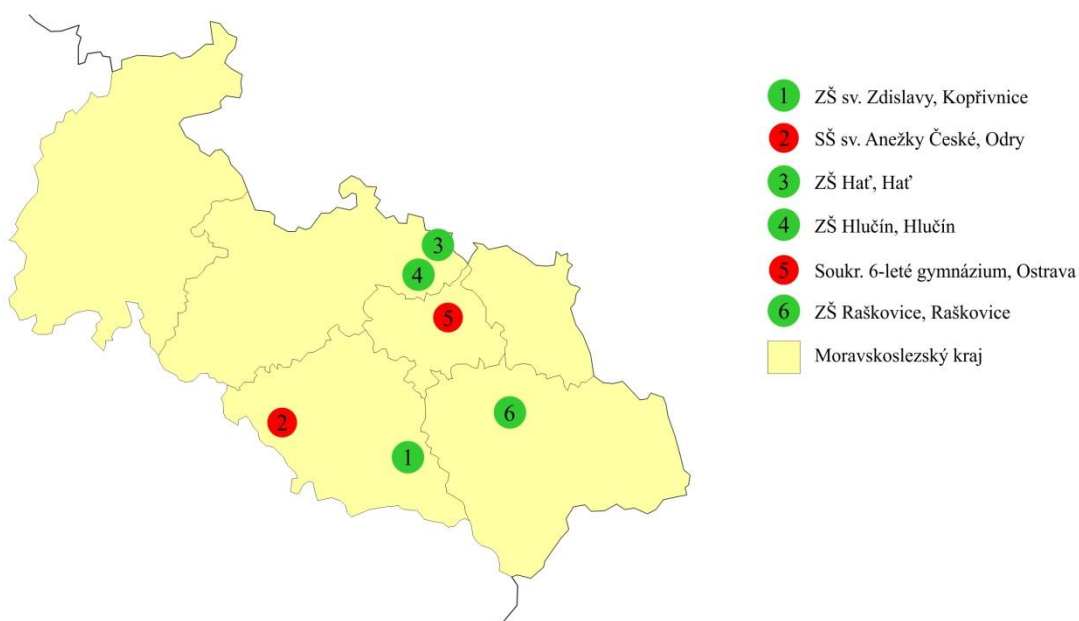
1.2.1 Metoda účelového výběru vzorku

„Metoda účelového výběru vzorku je nejčastěji používaná metoda v kvalitativním přístupu, kdy na základě předem určených kritérií záměrně vybíráme ty osoby, které splňují námi dané požadavky a s účastí ve výzkumu souhlasí. (Ševčíková, 2012, 33). Díky povaze výzkumných otázek byl záměrný výběr respondentů jasnou volbou. V prvním výzkumu byla u vybraných účastníků zásadní odborná znalost zkoumané problematiky, v druhém výzkumu nám pak šlo zejména o rovnoměrné pokrytí účastníků ve výzkumu z hlediska délky jejich praxe, typu vzdělávací instituce, kde působí a také výši postu, který zastávají.

A. Kritérii pro výběr účastníků 1. výzkumu bylo: (také viz obr. č. 4)

- Zúžení výběru vzorku pouze na 1 vybraný kraj České republiky, konkrétně Moravskoslezský (= záměrný výběr).
 - Pouze školy s výukou etické výchovy v Moravskoslezském kraji^{24, 25} (= výběr přes instituce).
 - Ředitelé těchto škol či učitelé EV, kteří byli ochotni zúčastnit se výzkumu (= totální výběr).

Obrázek č. 4: Výběr výzkumného vzorku č. 1

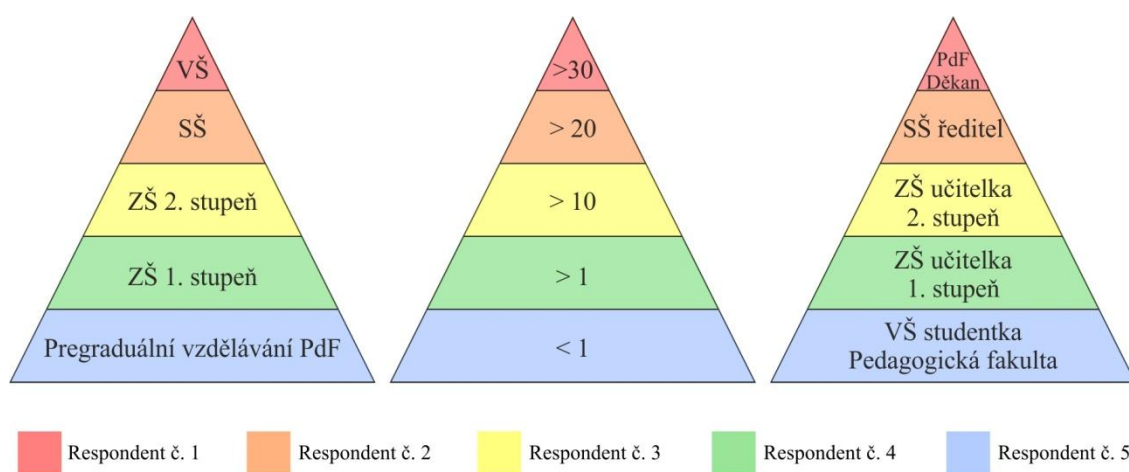
²⁴ <http://etickeforumcr.cz/eticka-vychova/skoly> [cit. 2014-05-03].

²⁵ <http://www.eticaskola.cz/> [cit. 2014-05-09].

B. Kritéria pro výběr respondentů 2. výzkumu: (také viz obr. č. 5) - výběr jsme prováděli hierarchicky, sestupně a náhodně, přičemž:

- Prvním kritériem byla působnost v dané instituci. Hledali jsme zástupce mezi učiteli základních, středních i vysokých škol.
 - Dále jsme se snažili, aby aktéři zastávali různé posty napříč danými institucemi. Šlo nám o to mít zástupce mezi učiteli 1. a 2. stupně ZŠ, SŠ i VŠ a také mezi studenty PdF.
 - Konkrétní účastníky jsme se snažili vybírat podle toho, abychom také pokryli různé délky praxe ve školství.
 - Výsledkem našeho záměrného výběru bylo 5 respondentů. Jejich profil, tj. dobu praxe, místo působnosti a zastávaný post jsou znázorněny na obrázku č. 5. (jednotliví respondenti představují určitou barvu pyramidy dle legendy).

Obrázek č. 5: Výběr výzkumného vzorku č. 2

1.3 Získávání a zpracování dat

Jako hlavní metodu pro získání kvalitativních dat jsme u obou výzkumů použili moderovaný rozhovor nahrávaný na audio záznam. Jeho kvality a přednosti přesně odpovídaly potřebám pro náš výzkum. Miovský (2006) řadí rozhovor k nejvýhodnějším, ale zároveň nejnáročnějším metodám kvalitativního výzkumu.

1.3.1 Metoda interview

Interview neboli moderovaný rozhovor jednou z nejčastěji využívaných metod v kvalitativním výzkumu. Podle Hendla rozhovor: „*vyžaduje dovednost, citlivost, koncentraci, interpersonální porozumění a disciplínu*“ tazatele (Hendl, 2008, s. 166). Existují 3 typy vedení rozhovoru. Od plně strukturovaného, kde jsou přesně dané otázky, až po volný rozhovor, který se odvíjí převážně od aktuální situace. My jsme pro naše potřeby vybrali polostrukturované interview. Naše oblasti zájmu byly jasně dané, tvořily tzv. jádro interview, ovšem ponechali jsme také prostor pro vyjádření názorů respondentů a nechali jsme se obohatit o jejich mnohé zkušenosti v dané oblasti. Tento typ rozhovoru doporučuje také Miovský: „*Možnost kombinace prvků nestrukturovaného i strukturovaného interview činí z metody polostrukturovaného interview téměř ideální výzkumný nástroj pro oblasti aplikace většiny výzkumných plánů v rámci kvalitativního přístupu. Využíváme-li kreativně možnost volné, přirozené a nenucené komunikace v místech, která to při interview umožňují, je tím možné účastníka motivovat a využít jeho zájmu následně v místech s vyšší mírou strukturace...Můžeme dosáhnout vyšší přesnosti a výtěžnosti než při klasickém plně strukturovaném interview.*“ (Miovský, 2006, s. 159-169).

Co se týče průběhu interview, za nejdůležitější pokládáme schopnost přizpůsobit se dané situaci a aktuálním potřebám tazatele i dotazovaného. Existují ovšem obecně platné zásady, podle kterých je doporučeníhodné postupovat.

1.3.2 Zpracování kvalitativních dat

Pro fixaci dat při zachování plynulosti rozhovoru jsme použili zvukového záznamu se svolením účastníků. Následně jsme daný audio záznam převáděli pomocí transkripce na textový soubor. (viz Příloha č. 3: Přepis vybraného rozhovoru) Po redukci prvního řádu (vymazání opakujících se a tzv. vycpávkových slov) jsme na základě vzniklého materiálu a za pomoci barvení textu získaná data dále analyzovali.

1.4 Metody analýzy získaných dat

Stejně jako při získávání dat, také pro jejich analýzu jsme použili kombinace více metod. Jmenovitě se jedná o metodu prostého výčtu, metodu vytváření trsů, metodu vyhledávání a vyznačování vztahů a obsahovou analýzu.

1.4.1 Obsahová analýza

Začněme vysvětlením obsahové analýzy. Plichtová (1996) uvádí, že ač se tato metoda začala těšit širšímu použití v kvalitativním přístupu spíše až od období přelomu 19. a 20. století, obsahová analýza je sama ze své podstaty jednou z nejstarších technik práce s textem a jeho výkladem vůbec. Plichtová chápe obsahovou analýzu jako celé spektrum možných postupů a technik, jejichž společným cílem je rozbor jakéhokoliv textového dokumentu.

1.4.2 Metoda prostého výčtu

Na pomezí mezi kvantitativním a kvalitativním přístupem stojí metoda prostého výčtu. Jedná se jednoduše o zveřejnění všech příspěvků objevujících se k danému tématu. Metodu prostého výčtu jsme použili v kombinaci s vytvářením trsů podobných výpovědí.

1.4.3 Metoda vytváření trsů

Tato metoda se nejčastěji používá, chceme-li konceptualizovat určité podobně laděné výroky do skupin s určitým jmenovatelem. *Tímto procesem vznikají obecnější, induktivně zformované kategorie, jejichž zařazení do dané skupiny (trsů) je asociování s určitými opakujícími se znaky, určitým charakteristickým uspořádáním atd.*“ (Miovský, 2006, s. 221).

1.4.4 Metoda vyhledávání a vyznačování vztahů

Na základě práce s daty za pomoci prvních dvou metod jsme dostali přehlednější obsahy připravené pro další práci s nimi. Hledali jsme tedy a vyznačovali existující vztahy mezi jednotlivými kategoriemi. Základním principem této metody je: *„vyhledávání, identifikace a popis vztahů, na která nás explicitně upozorňují účastníci výzkumu.“* (Mioviský, 2006, s. 225). Dalším principem je: *„vyhledávání vzájemných vztahů mezi proměnnými na základě vnitřních nebo vnějších souvislostí.“* (Mioviský – tamtéž). Na základě výpovědí účastníků jsme se snažili vyznačit vztahy mezi jednotlivými proměnnými. Ty nalezené souvislosti jsme vždy podpořili také grafickým zpracováním (viz Schéma č. 1, 2, 3).

2 Realizace výzkumu č. 1

Výzkum byl realizován v červnu školního roku 2013/2014. Výběr výzkumného vzorku jsme již popsali v kapitole 1.1. Dbali jsme na přirozenost a autentičnost prostředí, proto se každý z rozhovorů odehrával v prostorách školy, ve které dotazovaní v současnosti působí.

2.1 Výzkumné otázky

- 1) Jaký byl prvotní impuls pro to, že se aktéři rozhodli zařadit Etickou výchovu do učebních osnov ŠVP?
- 2) Jak účastníci výzkumu postupovali, aby zajistili kompetentnost vyučujících EV?
- 3) Jakým způsobem a jak dlouho již výuka probíhá a pozorují dotazovaní u žáků nějaké změny či posun v prosociálním jednání?
- 4) Lze nějakým způsobem zhodnotit dosavadní přínos výuky Etické výchovy, nebo-li jaký vidí dotazovaní smysl ve výuce tohoto předmětu?

2.2 Analýza interpretace dat

Získané odpovědi jsme seskupili do tří základních trsů vyznačujících se stejným základním jmenovatelem. (A) Přínos a pozitivní aspekty EV, (B) Bariéry pro EV a (C) Smysl EV. Za pomoci metody prostého výčtu jsme přiřadili odpovědi ke zmíněným kategoriím. Pro názornější demonstraci vzájemných vztahů jednotlivých odpovědí jsme přidali také grafické znázornění (viz Schéma č. 1).

A. Přínos a pozitivní aspekty EV.

- Učit některé věci jinak – zážitkově.
- Rozvíjí se jejich **komunikace**.
- Důraz na **výchovnou** oblast.
- Jsou více všímaví k některým věcem (**empatie**).
- Snaží se lépe chovat vůči sobě i kantorům.
- Baví je to.
- EV zahrnuje celou šíři oblastí.
- EV je vlastně vše, co tou školou prolíná, ta škola to v podstatě dělá.
- Pokud to nefunguje v rodině, tak aspoň škola by měla dětem ukázat nějaký vzor.
- Mají důvěrnější vztah k učiteli EV.
- Učí se **pozitivně hodnotit** sebe i druhé.
- Postupně to vnášejí i mimo EV.

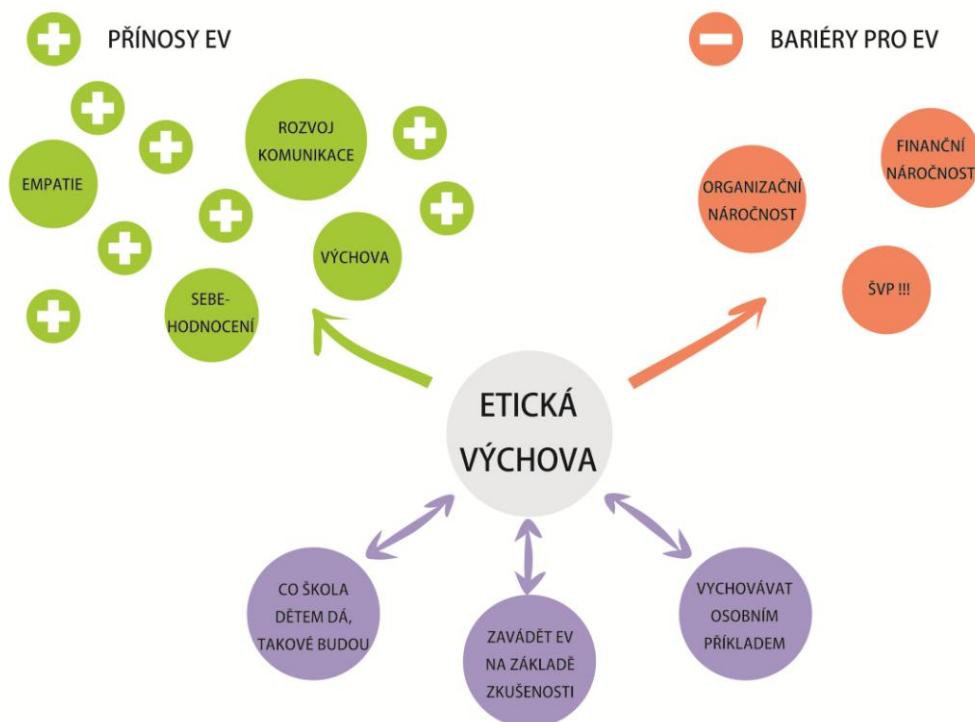
B. Bariéry pro EV

- **Předimenzovanost** výchovně-vzdělávacího obsahu na školách, druhý jazyk.
- **Organizační** náročnost.
- **Finanční** náročnost (dělení hodin).

C. Smysl EV

- „Nevnímat Etickou výchovu jako etiketu, ale jako něco, co může pomoci a co se dá jedinečně tak, že tam **přijde někdo, kdo s tím má zkušenost a zavede to.**“
- „Děti se nejlíp vychovávají **osobním příkladem**, že prostě my, jako kantoři, se k sobě budeme chovat slušně a eticky.“ Když prostě naše modelové chování pro ty děti bude etické, tak ty děti se k sobě prostě taky, časem, začnou chovat eticky, protože to uvidí, že to funguje, že ta škola to vyžaduje, že to prostředí je díky tomu lepší. Příklady jsou v tuto chvíli jednoznačné. Ty děti to musí prožívat v každodenním životě.“
- Myslím si, že takový hlavní smysl je, aby si ta škola uvědomila, že to, co **těm dětem dává, že takové ty děti budou.** Učitel si musí uvědomit, že on je ta osobnost, která těm dětem dává to svoje gró. Učitel by měl ukázat, jak se má ten člověk chovat.

Schéma č. 1:

V realizovaných výzkumech jsme vnímali určitou ambivalentnost vnímání pro realizaci tohoto předmětu. Ze znázorněného schématu níže jasně vidíme jisté protichůdné faktory pro výuku EV. Uvádíme nejčastěji zmiňované diskrepance mezi možnostmi EV a reálnou situací:

1) Možnost doplňujícího vzdělávacího oboru.	!	Nedostatek disponibilních hodin.
2) Nabídka kurzu EV pro pedagogy.	!	Finanční náročnost.
3) Výuka formou zážitkové učení.	!	Organizační náročnost.
4) Důraz kladen na výchovnou oblast.	!	Učitel musí jít příkladem.
5) Rozvoj komunikace, empatie, motivace, výchova k prosociálnosti.	!	Kompetenčně a osobnostně vysoce náročné.

Na základě našich zjištění jsme se snažili hledat možná východiska pro návrh řešení aktuální situace a tím také pro **posílení smyslu** výuky etické výchovy na školách.

Vymezili jsme si 3 hlavní oblasti zkoumání, ve kterých jsme hledali možná průchodiska pro implementaci EV a podporu jejího současného postavení ve výchovně vzdělávacím systému. V našem uvažování jsme posupovali metodou dedukce, tj. od nejobecnějších struktur a závislých faktorů až ke konkrétním návrhům řešení na úrovni jednotlivců (viz schéma č. 2).

I. LEGISLATIVA?

Možnost zavedení EV tady již existuje, ovšem přes výše zmíněné četné bariéry je obtížné výuku na školách rozšířit.

- Nelze krátkodobě řešit ani není v kompetencích této práce.

II. ŠKOLA?

Předimenzovaný vzdělávací obsah neposkytuje dostatečný prostor pro intenzivnější zavádění Etické výchovy.

- V tuto chvíli nemožnost vytvořit vhodnější podmínky.

III. UČITELÉ?

Jsou základem úspěchu celé filozofie Etické výchovy a etického zázemí školy jako celku. (viz kap. 2.3) Na osobnostní kvality učitele jsou kladeny čím dál větší požadavky.

I přes vysoké nároky na vysokoškolské studenty pedagogických fakult oblast osobnostního rozvoje v pedagogicko-psychologické přípravě budoucích pedagogů chybí.

- Zde vidíme možnost podpory stávající situace a to formou **praktické přípravy** budoucích pedagogů s cílem **rozvoje osobnostních kompetencí**. Jako vhodný nástroj pro dosažení žádoucích kvalit vidíme právě **Etickou výchovu**.

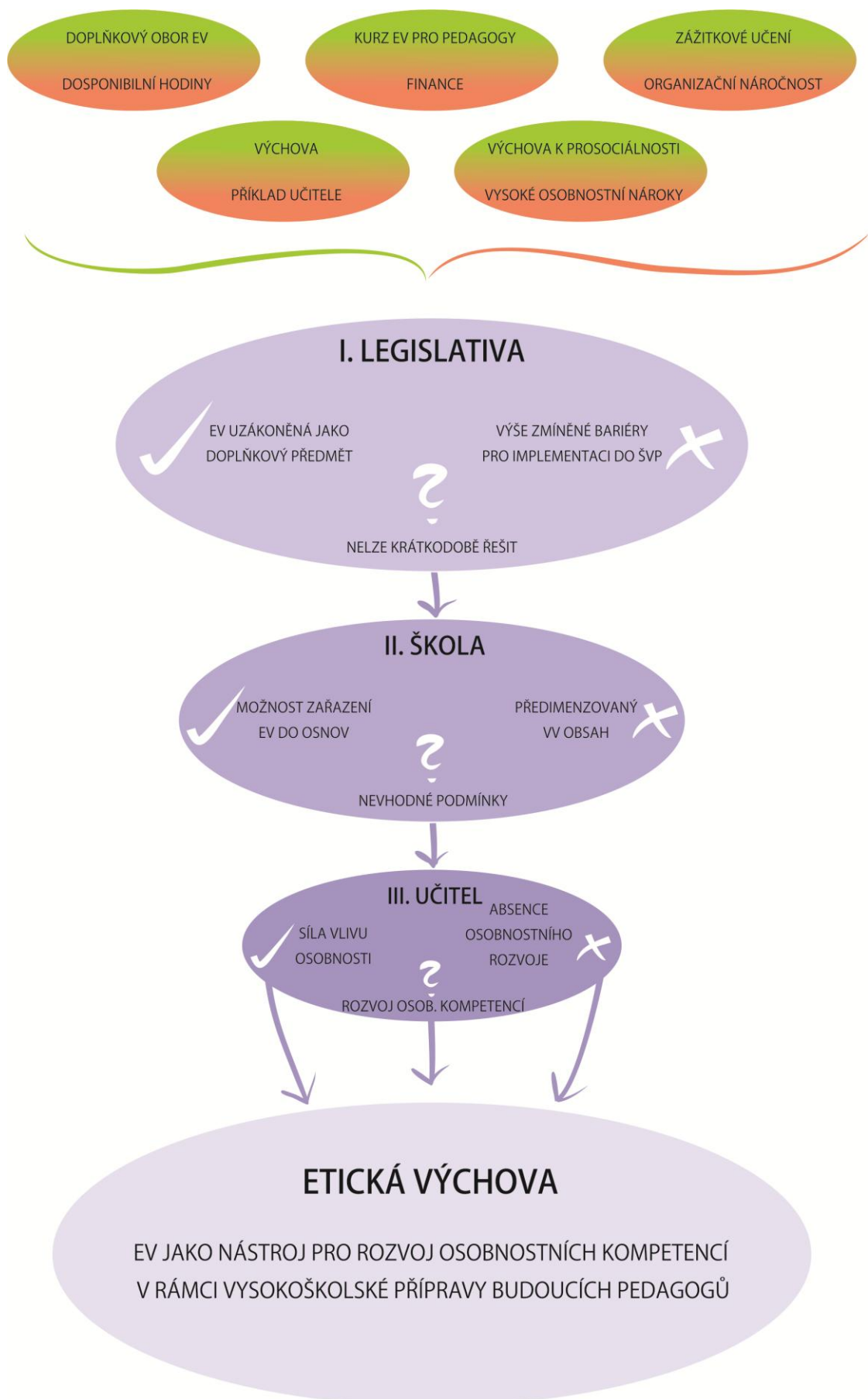
2.3 Diskuze k výzkumu 1

Cílem výzkumu bylo objasnit důvod, pro který vybrané školy v Moravskoslezském kraji zařadily Etickou výchovu do svých osnov. Pátrali jsme po hlavním smyslu viděném ve výuce tohoto předmětu u dotazovaných. Zajímali jsme se o pozitiva, která EV přináší žákům, ale i škole jako celku, potažmo společnosti. Na základě získaných dat můžeme potvrdit, že Etická výchova na školách rozhodně smysl má (viz Schéma č. 1).

Výsledky výzkumu nás ovšem vedly k hledání možných nových cest výraznější využití EV. Po zhodnocení odpovědí jsme došli k jednoznačnému závěru. Nejsilnější potenciální možnosti vidíme v pregraduální přípravě budoucích učitelů. Tuto vyvstalou potřebu nevnímáme jen s ohledem na zefektivnění působnosti etické výchovy na cílovou skupinu, tj. žáky. Navržená řešení jdou současně ruku v ruce s aktuálními strategickými cíli vzdělávání definovanými Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (viz teoretická část, kap. 2.2).

Abychom si ovšem mohli být jisti, že kroky vedoucí k závěrům nebyly ovlivněny subjektivním uvažováním, a že se jedná o skutečně opodstatněné závěry, je potřeba toto stanovisko podrobit dalšímu zkoumání. Odtud vyvstává nutnost podložit či vyvrátit smysluplnost závěrů, ke kterým jsme došli na základě právě realizovaného výzkumu. Vnímáme tedy potřebu provést další šetření mezi odbornou veřejností pro získání názorů na navržené řešení stávající situace.

Schéma č. 2:

3 Realizace výzkumu č. 2

Jak již napovídá kapitola 2.4, druhý výzkum vychází ze závěrů výzkumu č. 1. Nejlépe to znázorňuje Schéma č. 2. Následující výzkum na něj dokonce přímo navazuje (viz Schéma č. 3). Opět jsme využili kvalitativní přístup (viz kap. 1 Metodologie výzkumu). V téže kapitole jsme již také nastínili postup výběru výzkumného vzorku pro následující dotazování. Nyní směřujeme pozornost k samotnému výzkumu č. 2.

3.1 Výzkumné otázky:

- 1) Do jaké míry má plnit škola výchovnou funkci?
- 2) Mohlo by být jakkoliv prospěšné podpořit výchovné působení školy a proč?
- 3) Jak hodnotí dotazovaní myšlenku rozvíjet osobnostní potenciál VŠ studentů PdF prostřednictvím Etické výchovy a tím rozšiřovat jejich pedagogické kompetence?
- 4) Domnívají se zúčastnění, že by takováto několika semestrální příprava budoucích pedagogů mohla být v budoucnu prospěšná pro posílení etického prostředí školy a jeho působení na děti?

3.2 Analýza a interpretace dat

Pro analýzu získaných odpovědí jsme použili metodu vyznačování vzorců. Tím jsme zredukovali četnost podobných výroků do jednoho vzorce. Poté jsme tyto vzorce přiřadili k jednotlivým otázkám.

Ad otázka č. 1): Do jaké míry má plnit škola výchovnou funkci?

- Je samozřejmé, že škola má vychovávat.
- Výchova a vzdělávání jsou souběžné funkce školy.
- Potřeba výchovné funkce školy v posledních letech narůstá.
- Škola někdy musí saturovat nedostatečnou výchovu v rodinách.

Ad otázka č. 2): Mohlo by být jakkoliv prospěšné podpořit výchovné působení školy a proč?

- Ano, učitel má přirozeně potřebu vychovávat,
- Učitel je morální autoritou a jeho důležitou rolí je také formování mravní stránky žáků.
- Záleží na tom, jakým způsobem se to bude realizovat.
- Nebezpečí je v tom, když se něco zavede, že ta opatření bývají neefektivní.

Ad otázka č. 3): Jak hodnotí dotazovaní myšlenku rozvíjet osobnostní potenciál VŠ studentů PdF prostřednictvím Etické výchovy a tím rozšiřovat jejich pedagogické kompetence?

- Mohlo by to být prospěšné, ovšem důležitá je forma výuky, a aby se student ztotožnil s hlavní myšlenkou programu.
- Dotázaní již během studia vyhledávali praktické předměty.
- Respondenti přiznávají, že krátce po nastoupení do praxe vnímali svou nepřipravenost v oblasti mravní výchovy.
- Takovýto předmět by bylo vhodné zařadit v 2. polovině vysokoškolského studia.
- Snažit se o osobnostní rozvoj je možné, ovšem založení povahy a rysy osobnosti se zásadně nezmění.

Ad otázka č. 4): Domnívají se zúčastnění, že by takováto několika-semestrální průprava budoucích pedagogů mohla být v budoucnu prospěšná pro posílení etického prostředí školy a jeho působení na děti?

- Hypoteticky by to fungovat mohlo, ovšem jedná se o dlouhodobý cíl.
- Pro učitele takováto průprava určitě smysl má, ale otázkou je, nakolik se podaří působit efektivně na žáky.
- Děti se v důsledku společenských změn také změnily a je potřeba hledat nové postupy a rozvíjet v nich hlavně komunikaci.
- Vedle osobnostního rozvoje by bylo vhodné také pracovat na strategiích, jak rozvíjet mravní stránku žáků.

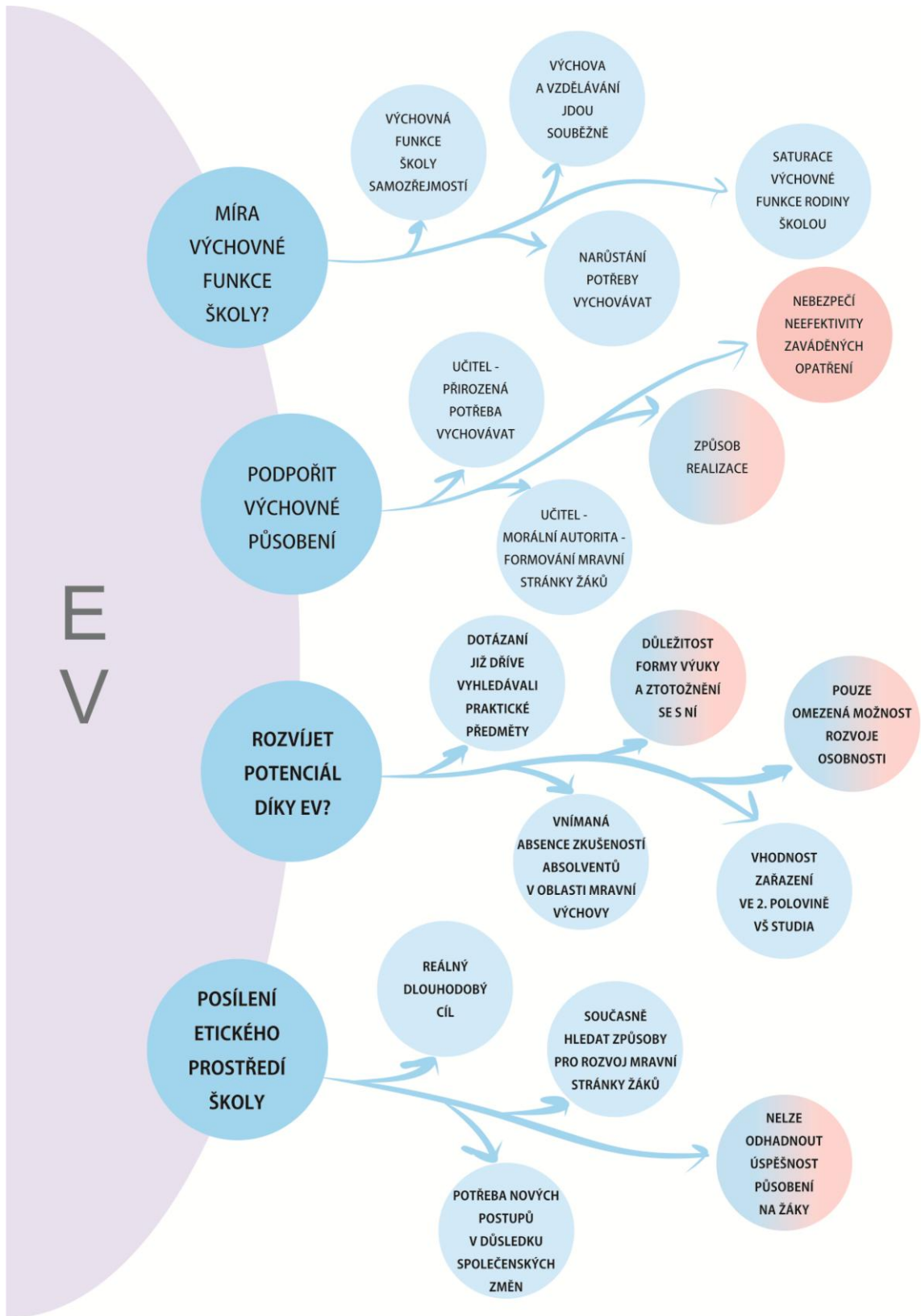
3.3 Diskuze k výzkumu č. 2

Všichni dotazovaní napříč jednotlivými kategoriemi se shodovali v základní tezi, a to, aby škola plnila mimo vzdělávací také výchovnou funkci. V otázce hledání možností pro podporu výchovného působení školy se názory mírně rozcházely díky nedůvěře v nově zaváděná opatření obecně. Na ústřední otázku, zda rozvíjet osobnostní potenciál studentů připravujících se na učitelské povolání na VŠ, jsme dostali veskrze pozitivní odezvu. Absenci takovéto formy pregraduální přípravy na povolání vnímaly nejsilněji respondentky s praxí do 10 let. Dotazovaní se shodovali v doporučení zařazení kurzu až v druhé etapě VŠ studia. (viz Schéma č. 3)

Ač pro měření takto citlivých dat neexistují přesné nástroje, které by dokázaly spočítat či vyčíslit úspěšnost pozitivního vlivu EV na formování mravní stránky žáků, je přímá souvislost mezi etickou výchovou a posílením etického působení na děti nezpochybnitelná. (viz kap. 1.1). Nejen tedy podle našeho mínění, ale také v očích odborné veřejnosti je zřejmé, že takováto práce smysl mít bude.

Zde se otevírají nové možnosti pro širší zkoumání těchto závěrů. Jako možné navržení dalšího postupu vidíme průzkum připravenosti pedagogických fakult v případě zájmu o zařazení předmětu Etická výchova do modulu vyučovaných předmětů. Bylo by vhodné podrobněji analyzovat možnosti realizace výuky, zajistit odbornou garanci předmětu a také oslovit odborníky pro potenciální mentorování tohoto kurzu.

Schéma č. 3:

ZÁVĚR

Tato práce pojednávala o Etické výchově a smyslu její výuky. V teoretické části jsme představili Etickou výchovu a její místo ve vzdělávacím systému. Snažili jsme se ji vymezit také skrze hodnoty, ke kterým vychovává nebo z hlediska morálního vývoje, na který má pozitivní vliv. V praktické části jsme se ptali po smyslu etické výchovy a jejím přínosu pro osobnost jedince.

Sílu etické výchovy vidím v univerzálnosti jejího použití. Tento koncept může být přínosný jak pro vzdělávání malých školáků na prvním stupni, tak pro studenty na vysoké škole, připravující se na dráhu učitele. Etická výchova nepřináší závratně nové či dosud neobjevené perspektivy, ovšem všechny široce respektované poznatky o výchově, důležitosti příkladu vychovatele, morálním vývoji a dalších, propojuje a jako celek je předkládá v jednom uceleném předmětu. Tato komplexnost záběru EV je podle mého názoru dalším silným argumentem pro opodstatněnost jejího místa ve výchovně vzdělávací soustavě. Jsem přesvědčená, že obsah předmětu Etická výchova rozšiřuje obsah RVP a vyplňuje mezeru v dnešním systému vzdělávání, neboť EV si jako jediný předmět klade za cíl rozvoj celkové osobnosti člověka. Otázku smysluplnosti výuky EV na školách jsme podle mého názoru objasnit dokázali.

Ze všech stran dnes zaznívá potřeba morálky a volání po obrodě základních principů fungování společnosti. Vidíme to na představitelích našeho státu, ve škole, v zaměstnání, ale i mezi lidmi na ulici. Otázkou je, kde onu potřebnou změnu začít? A tady bych mohla citovat celou plejádu autorů, kteří jsou za jedno v tom, že naši potomkové jsou naší budoucností, není tedy jiné cesty, než začít právě u nich. Pokud bych ale šla ve svém přemýšlení ještě o kousek dál, mohla bych se tázat, kdo jim má předávat ty správné vzory? Samozřejmě rodina. A na druhém místě škola. A kdo tvoří školu spolu se žáky? Učitelé! Možná by tedy mělo vše začínat ne u dětí, ale u těch, kteří mají tyto děti na starosti. S nimi totiž děti tráví (většinou hned po rodině) většinu času svého dětství nebo mládí.

Pokud přemýšlím o učitelích jako o někom, jehož vliv hraje významnou úlohu při formování úsudku mladého člověka, kdo na dítě přenáší část své osobnosti, musím se za jmenovanou skupinu tázat: „Jsme dostatečně vybaveni pro tuto nelehkou úlohu?“ Je těžké odpovědět. V souvislosti s tímto náhledem na profesi pedagoga mohu pozměnit otázku: „Můžeme udělat něco pro to, abychom byli lépe vybaveni pro výchovně

vzdělávací praxi?“ Na tento dotaz lze samozřejmě odpovědět ano. Vždy je možné něco udělat pro pozitivní posun. A kde jinde, než na vysokých školách poskytovat či nabízet možnosti osobního rozvoje každého z nás?!

Tato úvaha mě vedla k návrhu pro zavedení předmětu Etická výchova také na vysokých školách, konkrétně na pedagogických fakultách. Jelikož jsem na konci magisterského studia, prošla jsem si již všemi předměty, které bylo potřebné zvládnout pro úspěšné absolvování mého oboru. Mohu si tedy dovolit reflektovat jejich povahu. Ač se jednalo o studium vysoce kvalitní, postrádala jsem a bohužel stále postrádám praktické předměty zabývající se rozvojem kvalit osobnosti. Domnívám se tedy, že právě etická výchova by mohla být jednou z možností nabídky takovýchto předmětů, jejichž cílem by nebylo osvojení si teoretických znalostí, nýbrž poznávání sebe samého a praktická práce na své osobnosti. Jsem si jistá, že přínos etické výchovy pro studenty by byl nemalý.

Jsem si vědoma, že zde hovořím o dlouhodobých cílech, avšak právě tyto nové vize, restart pro dnešní dobu a přiblížení se aktuálním potřebám společnosti, vysoké školství akutně potřebuje.

Seznam použité literatury

- ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0917-5.
- BARTOŇ, J. *Mravní výchova ve škole: první pokus o teorii a praxi*. Brno: Rolnická tiskárna, 1921.
- BERKOWITZ, L. *The Development of Motives and Values in the Child*. New York: Basic Books, 1964.
- Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-009-5.
- BULL, N. J. *Moral Education*. Trowbridge: Redwood Press, 1973.
- COLBY A., KOHLBERG, L. *The Measurement of Moral Judgment Vol. 2: Standard Issue Scoring Manual*. Cambridge: University Press, (1987). ISBN 0-521-24447-1.
- DVOŘÁKOVÁ, J. *Morální usuzování: vliv hodnot, osobnosti a morální identity*. Brno: Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. 2008. ISBN 978-80-210-4751-8.
- DYTRTOVÁ, R., KRHUTOVÁ M. *Učitel: příprava na profesi*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2863-6.
- EYROVI L. a R. *Jak naučit děti hodnotám*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-360-9.
- HARTL P., HARTLOVÁ H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- KARNS, M. *How to Create Positive Relationships with Students: A Handbook of Group Activities and Teaching Strategies*. Research Press Inc. U. S., 1995. ISBN 0878223487.
- KOHLBERG, L. *Essays in moral development. Volume 2. The psychology of moral development*. New York: Harper & Row, 1984.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Etika pro učitele. Sborník příspěvků*. Olomouc: Pedagogická fakulta, 1994.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2007. ISBN 978-80-87000-07-6.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Ottova všeobecná encyklopedie. II. Díl*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2003. ISBN 80-7181-959-X.

KOMENSKÝ, J. A. *Informatorium školy matěřské*. Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7017-492-7.

KUČEROVÁ, S. *Člověk, hodnoty, výchova*. Prešov: Grafotlač, 1996. ISBN 80-85668-34-3.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie. 2. aktualizované vydání*. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-247-1284-9.

LENCZ, L. *Metódy etickej výchovy*. Bratislava: Metodické centrum, 1993. ISBN 8085185539.

LENCZ, L., KRÍŽOVÁ, O. *Etická výchova pre cirkevné školy. 1 časť*. Bratislava: Metodické centrum, 1997. ISBN 8080520100.

LICKONA, T. (ed). *Moral development and behaviour Theory, research and social issues*. New york: Holt, Rinehart nad Winston, 1976.

FRANC, D., ZOUNKOVÁ, D., MARTIN, A. *Učení zážitkem a hrou: praktická příručka instruktora*. Brno:Computer Press, a.s., 2007. ISBN 978-80-251-1701-9.

MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1989. ISBN 08-056-89.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bilá kniha*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání. ISBN 80-211-0372-8.

- MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- OLIVAR, R. R. *Etická výchova*. Bratislava: Orbis pictus Istropolitana, 1992. ISBN 80-7158-001-5.
- PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amosium servis, 1995. ISBN 80-854-9827-8.
- PETROVÁ, A. *Vybrané kapitoly z psychologie osobnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013.
- PETROVÁ, A. a kol. *Význam psychologie v životě člověka*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2009. ISBN 9788024424231.
- PIAGET, J., INHELDER, B. *La psychologie d'enfant*. France: Presses Universitaires de France, 1966.
- PÍTHA, P. *Učitelé, společnost a výchova*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-955-3.
- PÍTHA, P. *Výchova, naděje společnosti*. Praha: Poustevník, 2006. ISBN 80-86610-18-7.
- PÍTHA, P., HELUS, Z. *Návrh pojetí občanské školy*. Praha: Portál, 1993. ISBN 80-85282-65-8.
- PÍTHA, P., HELUS, Z. *Návrh pojetí občanské školy*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-96-8.
- PLICHTOVÁ, J. *Československá psychologie: Obsahová analýza a jej možnosti využitia v psychologii*. Praha: Psychologický ústav AV ČR, 1996, roč. 40, č. 4. ISSN 0009-062X.
- PRŮCHA, J. ed. *Pedagogická encyklopedie. 1. vydání*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
- ROKEACH, M. *Beliefs, Attitudes and Values: A Theory of Organization and Change*. San Francisco: Jossey Bas, 1968. bez ISBN.

SAK, P. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.

SPIPKOVÁ, V. Profesionální standard a klíčové kompetence učitele primární školy. In: WALTEROVÁ, E. a kol.: *Učitelé jako profesní skupina, jejich vzdělávání a podpůrný systém. Sborník celostátní konference*. Praha: PedF UK, 2001. ISBN 80-7315-081-6.

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie. 1. vyd.* Boskovice: Albert, 1999. 228 s. ISBN 80-85834-60-X.

SVOBODOVÁ, Z. [ed.] *K etické výchově*. Praha: Karez, 2011. ISBN: 978-80-905117-0-5

ŠARNÍKOVÁ, G. *Učiteľ a európske hodnot: teoreticko-odborná príručka k poňatiu európskych hodnôt a kultúrneho dedičstva v nižšom sekundárnom vzdelávaní*. Ružomberok: Verbum, 2012. ISBN 978-80-8084-945-0 (brož.).

ŠEVČÍKOVÁ, B. *Morální vzory žáků na 2. stupni základní školy*. Olomouc, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Mgr. Martin Dominik Polínek, Ph. D.

ŠTĚPANOVIČ, R. Trendy zvyšovania účinnosti edukačného procesu na vysokej škole. In: *Uplatňovanie aktivizujúcich metód a foriem vyučovania vo vysokoškolskom vzdelávaní. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, 16.11. 2000*. Nitra: SPU, 2001. s. 137-142. ISBN 80-7137-841-0..

ŠVEC, V. *Pedagogická příprava budoucích učitelů: problémy, inspirace*. Brno: Paido, 1999. ISBN 80-85931-70-2.

VACEK, P. *Psychologie morálky a výchova charakteru žáků*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-108-2.

VACEK, P. *Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-386-4.

ŽILÍNEK, M. *Étos a utváranie mravnej identity osobnosti*. Bratislava: IRIS, 1997. ISBN 80-88778-60-3.

Internetové zdroje:

Aktuální dokumenty. *Strategie vzdělávání 2020*. [online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.vzdelavani2020.cz/clanek/12/aktualni-dokumenty.html> .

Anton Semjonovič Makarenko. *Databáze knih*. [online]. [cit. 2015-04-10]. Dostupné z <http://www.databazeknih.cz/citaty/anton-semjonovic-makarenko-19688> .

ČESKO. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Charakteristika doplňujícího vzdělávacího oboru Etická výchova*. 05. 02. 2010. [cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/charakteristika-doplnujiciho-vzdelavaciho-oboru-eticka> .

ČESKO. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Opatření ministryně školství*. 5. 2. 2012. [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/opatreni-ministryne-skolstvi> .

ČESKO. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Zk. č. 561/2004, Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon), ve znění pozdějších předpisů*. [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon> .

Cíl a vize etické výchovy. *Etická výchova*. [online]. [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://www.etickavychova.cz/cil/>.

Etická výchova a učebnice. *Národní Institut pro další vzdělávání*. [online]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.nidv.cz/cs/projekty/projekty-esf/eticka-vychova-a-ucebnice.ep/> .

HOFERKOVÁ, S. ŠŤASTNÁ, J. Názory pedagogických pracovníků na etickou výchovu jako možnost prevence sociálně patologických jevů. *Učitelské noviny*. roč. 2009. č. 12. [online]. [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=1723&PHPSESSID=8f819ad3035fe727e0c74ff3cb8bc6f7> .

KUČEROVÁ, S. *Aktuální otázky etické výchovy*. [online]. [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://pdf.truni.sk/e-skripta/esuv/plenar/Kucerova.pdf>.

O etické výchově. *Etické fórum České republiky*. [online]. [cit. 2015-02-05]. Dostupné z: <http://etickeforumcr.cz/eticka-vychova/o-eticke-vychove-podrobneji> .

Seznam škol s Etickou výchovou. *Etické fórum České republiky*. [online]. [cit. 2014-05-03]. Dostupné z: <http://etickeforumcr.cz/eticka-vychova/skoly> .

Složky etické výchovy. *Etická výchova*. [online]. [cit. 2015-02-12]. Dostupné z: <http://www.etickavychova.cz/slozky-eticke-vychovy/> .

Učebnice ke stažení. *Etická výchova*. [online]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.etickavychova.cz/ucebnice-ke-stazeni/> .

Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. *Národní ústav pro vzdělávání*. 29. 03. 2013. [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/319> .

Výchovný styl. *Etická výchova*. [online]. [cit. 2015-02-12]. Dostupné z: <http://www.etickavychova.cz/vychovny-styl/> .

Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů. *Metodický portál RVP*. 30.05.2014. [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=6443> .

Výroční zpráva 2009. *Etické fórum České republiky*. [online]. [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: <http://etickeforumcr.cz/sites/default/files/vz2009.pdf> .

Výroční zpráva 2010. *Etické fórum České republiky*. [online]. [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <http://etickeforumcr.cz/sites/default/files/vz2009.pdf> .

Vzdělávání v etické výchově. *Etické fórum České republiky*. [online]. [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <http://etickeforumcr.cz/eticka-vychova/o-eticke-vychove-podrobneji> .

Zážitková pedagogika. *Volnočasová. eu*. [online]. [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: <http://www.volnocasova.eu/zazitkova-pedagogika> .

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Vzdělávací obsah EV pro 1. – 9. ročník.

Příloha č. Seznam škol s Etickou výchovou.

Příloha č. Přepis vybraného rozhovoru.

Příloha č. 1: Vzdělávací obsah EV pro 1. – 9. Ročník

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 1. ročník základního vzdělávání

Téma	Výstup Žák:	Učivo	Integrované obory průřezová témata poznámky	Mezipředmětové vztahy
Základy mezilidských vztahů	si osvojí oslovení křestními jmény použít vhodné formy pozdravu dodržuje jednoduchá komunikační pravidla ve třídě si osvojí vhodné formy vyjádření prosby, vděku a omluvy vnímá důležitost pravidel v životě člověka	představení se významy jednotlivých křestních jmen důvody pro oslovení křestními jmény oslovení učitele a dospělých osob ve škole vytvoření základních komunikačních pravidel kolektivu pravda a lež pozdrav a jeho formy omluva – její význam a formy prosba vděčnost za vykonané dobro - poděkování vysvětlení základních pravidel pro práci v etické výchově – sezení v kruhu, problém má přednost, neskákat si do řeči atd.	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a jeho svět
Vztahy v naší rodině	si uvědomuje hodnotu rodiny a význam rodičovské lásky	hodnota rodiny význam rodičovské lásky	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a jeho svět
Základy sebeúcty a úcty k druhým	si osvojí základní (předpoklady) vědomosti a dovednosti pro vytvoření sebeúcty a úcty k druhým zachovává vzájemnou úctu při mezilidské interakci dostatečně zvládá starost o svoje věci	uvědomění si vlastní hodnoty moje jméno oslava narození a svátku způsoby připsování pozitivních vlastností druhým vzájemná úcta při mezilidské interakci – pozdravit se, pěkně se oslovovat atd. kamarádství základní rozlišování pocitů u sebe a u druhých starostlivost o vlastní věci	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a jeho svět
Spolupráce a tvořivost	hledá, co ho spojuje se spolužáky a lidmi okolo něho si osvojí základní formy spolupráce využívá prvky tvořivosti při společném plnění úkolů tvořivě hledá způsoby, jak vyjadřovat dobro svým spolužákům	hledání, co nás spojuje se spolužáky a lidmi okolo nás podpora spolupráce společné plnění úkolů zbavování se strachu z neznámého řešení úkolu a z tvořivého experimentování tvořivá pomoc spolužákům	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Matematika a její aplikace Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/ Člověk a svět práce
Základy prosociálnosti	vnímá prosociálnost jako běžnou součást každodenního života zvládá základní formy prosociálního chování v rodině zvládá základní formy prosociálního chování ve škole	vnímání a prožívání prosociálnosti pomoc v běžných rodinných situacích pomoc v běžných školních situacích	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Matematika a její aplikace Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/ Člověk a svět práce

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 2. ročník základního vzdělávání

Téma	Výstup	Učivo	Integrované obory průřezová témata poznámky	Mezipředmětové vztahy
Třída jako společenství	se podílí na vytváření společenství třídy prostřednictvím dodržování jasných a splnitelných pravidel dodržuje pravidla nejen ve třídě, ale i v jiných skupinách orientuje se ve stylu působení sankcí vnímá své základní práva a povinnosti	význam třídy v životě žáka význam pravidel dodržování dohodnutých pravidel význam a způsoby sankcí – odměny a tresty transfer pravidel do reálného života základní práva a povinnosti	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Jazyk a jazyková komunikace /CJ, CJ/ Matematika a její aplikace Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie Člověk a svět práce
Základní komunikační dovednosti	si osvojí vhodné způsoby kladení otázek rozdílí vhodné a nevhodné či hrubé výrazy ve své verbální komunikaci rozvíjí svoji trpělivost a neskáče druhým do řeči	důvody k tázání význam tázání se vhodné a nevhodné způsoby kladení otázek vnímavost ke vhodným a hrubým výrazům ve verbální komunikaci vnímavost k právu druhého být vyslechnutý	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Jazyk a jazyková komunikace /CJ, CJ/ Matematika a její aplikace Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie Člověk a svět práce
Ferrování zdravého sebepečení a sebeucty	vnímá vlastní jedinečnost a originalitu si vytváří základy svého sebepoznání vnímá odlišnosti a podobnosti lidí	zcitlivění pro poznání základních charakteristických rysů vlastní osobnosti základy sebepoznání hledání toho, v čem jsem výjimečný moje silné slabé stránky já a lidé v mém okolí – odlišnosti a podobnosti pojmenování základních pocitů	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět

Positivní hodnocení druhých	si osvojí základy pozitivního hodnocení a přijetí druhých pozitivně hodnotí druhé v běžných podmínkách si uvědomuje pozitivní vlastnosti lidí ve svém okolí zvládá projevat pozornost, laskavost a uznání vůči druhým	důvody k pozitivnímu hodnocení druhých poznávání pozitivních vlastností lidí v mém okolí, zejména v rodině a ve třídě způsoby přepisování pozitivních vlastností druhým projevování pozornosti projevování laskavosti projevování uznání v běžných podmínkách	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské	Jazyk a jazyková komunikace /CJ, CJ/ Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět
Tvořivost	rozvíjí tvořivé myšlení	představitelství a obrazovost nácvik tvořivosti při společném plnění úkolů nácvik zbavování se strachu z neznámého řešení úkolu a z tvořivého experimentování nácvik samostatného pozorování	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediační výchova Environmentální výchova Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Jazyk a jazyková komunikace /CJ, CJ/ Matematika a její aplikace Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/ Člověk a svět práce
Prosociální dovednosti	zvládá prosociální dovednosti dělení se a darování využívá tvořivost při darování	dělení se a význam pro mezilidské vztahy darování a význam pro mezilidské vztahy využití tvořivosti při darování – vymyšlení a vytvoření dárku pro druhé atd.	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské	Člověk a jeho svět Umění a kultura /Vv/ Člověk a svět práce

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 3. ročník základního vzdělávání

Téma	Žák: Výstup	Učivo	Integrované obory průřezová témata poznámky	Mezipředmětové vztahy
Zúčastněné naslouchání	rozvíjí schopnost naslouchat druhým	důležitost naslouchání v životě člověka především v rodině a ve škole důsledky nepozornosti při naslouchání výhody naslouchání	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské	Jazyk a jazyková komunikace /CJ, CJ/ Matematika a její aplikace Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie Člověk a svět práce
Tvůrčnost	rozvíjí své speciální schopnosti související s tvořivostí rozvíjí své divergentní myšlení rozvíjí tvořivost v oblasti mezilidských vztahů	speciální schopnosti související s tvořivostí divergentní myšlení význam tvořivosti v mezilidských vztazích způsoby realizace tvořivosti v mezilidských vztazích - zvláště v rodině a třídním kolektivu nácvik tvořivosti v mezilidských vztazích vytváření prožitků radosti pro druhé	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Environmentální výchova Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Jazyk a jazyková komunikace /CJ, CJ/ Matematika a její aplikace Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/ Člověk a svět práce
Komunikace citů	identifikuje základní city vyjadřuje city v jednoduchých situacích vyjadřuje pozitivní city eliminuje urážky, které vyjadřuje vůči druhým	uvědomění si vlastních citů a pocitů pojmenování základních citů vyjádření základních citů vyjadřování citů spojených s obdivem druhých vyjadřování citů laskavosti k druhým sdělování radosti eliminace vzájemného urážení se	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Mediální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému komunikativní sociální a personální	Jazyk a jazyková komunikace /CJ/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/
Empatie	reflektuje situaci druhých poskytuje adekvátní pomoc dokáže chápat situace a chování druhých především v rodině a ve škole na základě vlastních zkušeností a zážitků identifikuje důvody radosti a smutku u sebe a druhých dokáže zmírnit prožívání smutku druhých	vnímavost k situaci druhých pochopení situace druhých prostřednictvím vlastních zkušeností a zážitků pochopení rodičů, sourozenců a dalších členů rodiny vzájemné pochopení ve třídě důvody k radosti a smutku u sebe a u druhých zmiřování prožívání smutku u druhých	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské	Jazyk a jazyková komunikace /CJ/ Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/
Prosociální chování	navazuje a rozvíjí kamarádské vztahy vyjadřuje vhodnými formami zájem o prožívání a chování druhých	význam blízkého člověka pro život jednotlivce základy kamarádství význam kamarádství vlastnosti dobrého kamaráda způsoby vyjádření zájmu o prožívání a chování druhého význam vyjadřování zájmu o druhého pro mezilidské vztahy práce na společném úkolu	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Jazyk a jazyková komunikace /CJ, CJ/ Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 4. ročník základního vzdělávání

Téma	Žák: Výstup	Učivo	Integrované obory průřezová témata poznámky	Mezipředmětové vztahy
Neverbální komunikace	reflektuje důležitost prvků neverbální komunikace vnímá základní prvky neverbální komunikace u sebe a u druhých	seznámení se s možnostmi neverbální komunikace zásady neverbální komunikace postoje těla mimika, úsměv zrakový kontakt gesta podání ruky zásady efektivní neverbální komunikace	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: komunikativní sociální a personální k řešení problému	Jazyk a jazyková komunikace /CJ/ Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/
Pozitivní hodnocení druhých	dokáže vyjádřit druhému pochvalu správně reaguje na pochvalu, kterou obdržel vhodně vyjadřuje odpuštění druhým se dokáže usmířit s druhými projevuje úctu k handicapovaným	formy pozitivního hodnocení druhých připisování pozitivních vlastností druhým formy pochvaly význam pochvaly účinnosti pochvaly správná reakce na pochvalu umění odpustit význam odpuštění formy vyjádření odpuštění usmíření úcta k handicapovaným	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské	Jazyk a jazyková komunikace /CJ, CJ/ Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět
Komunikace citů	vnímá důležitost usměrňování základních citů vnímá problematiku sympatie sociálně přijatelným způsobem usměrňuje svůj hněv	usměrňování základních citů pocity spokojenosti problematika sympatie pocity smutku a obav a jejich usměrňování hněv a jeho zvládání	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Mediální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému sociální a personální komunikativní	Jazyk a jazyková komunikace /CJ/ Člověk a jeho svět
Empatie	chápe důležitost empatie zvládá přátelské přijetí lidí okolo sebe vnímá reakce druhých a snaží se je vyhodnotit dokáže vyjádřit soucit	pochopení důležitosti empatie zážitek přijetí pro každé dítě nácvik přátelského přijetí pomocí empatie předpokládat reakci druhých vyjádření soucitu,	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské	Jazyk a jazyková komunikace /CJ/ Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět
Reálné a zobrazené vzory	prezentuje své vzory identifikuje, co ho na jeho vzorech přitahuje	já a moje vzory kde jsou mě vzory? vzory v rodině co mě na vzorech přitahuje	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Environmentální výchova Výchova demokratického občana Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Jazyk a jazyková komunikace /CJ, CJ/ Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 5. ročník základního vzdělávání

Téma	Výstup	Učivo	Integrované obory průřezová témata poznámky	Mezipředmětové vztahy
Dialog jako prostředek komunikace	Žák: zvládá vést dialog s druhými v rovnocenné i podřízené pozici	význam dialogu zásady dialogu nácvik dialogu s rodiči a učiteli nácvik dialogu s vrstevníky	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Výchova demokratického občana Multikulturní výchova PODPŮŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, C/J/ Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie Člověk a svět práce
Sebehodnocení a sebeúcta	uvědomuje si své schopnosti a silné stránky vnímá a reflektuje svoje úspěchy utváří své pozitivní sebehodnocení vnímá vliv pozitivního naladění na svůj život prohlubuje sebestpjeti rozdílí způsoby vhodné a nevhodné sebe prezentace rozvíjí své sebeovládání utváří si, vnímá a reflektuje své cíle	vnímání úspěchu význam úspěchu sebehodnocení podpora sebeoceňování význam pozitivního naladění vliv pozitivního naladění na zdraví rozvoj sebezpoznaní sebestpjeti způsoby vhodné a nevhodné sebe prezentace význam komunikace při sebe prezentaci sebeovládání překonávání překážek při dosahování cílů cílevědomost	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova PODPŮŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Člověk a svět práce
Iniciativa a tvořivost	vnímá a reflektuje význam iniciativy pro společnost iniciativně vstupuje do vztahů s vrstevníky reflektuje své neúspěchy a vyvozuje z nich poučení pro další jednání rozvíjí smysluplné využití volného času	iniciativa ve vztahu k jiným výhody a rizika iniciativnosti zásady iniciativnosti hledání možností, jak vycházet s druhými v rodině, ve třídě, mezi vrstevníky iniciativa nepřijata jinými zpracování neúspěchu smysluplné využití volného času	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Environmentální výchova Multikulturní výchova PODPŮŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, C/J/ Matematika a její aplikace Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie Člověk a svět práce
Asertivita	vnímá důležitost asertivity pro svůj život dokáže rozlišit vhodnost nabídky k aktivitě především od svých vrstevníků reaguje asertivně na nevhodné nabídky k aktivitě zvládá techniku odmítnutí	základy asertivity význam asertivity rozdílování mezi nabídkami druhých schopnost odmítnutí nabídky k podvodu, krádeži, pomlouvání schopnost odmítnout nabídku k užívání návykových látek a sexuálnímu zneužívání technika odmítnutí	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Environmentální výchova Multikulturní výchova PODPŮŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět
Prosociální chování	povzbuzuje druhé projevuje zájem o spolužáky a vrstevníky dokáže být druhým prospěšný respektuje druhé vyjadřuje prosociální chování vůči druhým svobodně	povzbuzení druhých služba pro druhé zájem o spolužáky a vrstevníky respektování druhých svobodně přijetí vlastních závazků a povinností vůči druhým zodpovědnost za svá rozhodnutí	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana PODPŮŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, C/J/ Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 6. ročník základního vzdělávání

Téma	Výstup	Učivo	Integrované obory, průřezová témata, poznámky	Mezipředmětové vztahy
Otevřená a citlivá komunikace	otevřeně a citlivě komunikuje uvědomuje si příčiny komunikačních šumů a chyb zvládá odstraňovat komunikační překážky a bariéry rozvíjí schopnost naslouchat druhým	otevřeně vyjadřování rozměr citlivosti a lásky vůči druhému v komunikaci komunikační chyby komunikační šum komunikační překážky a bariéry důležitost respektu a vzájemného naslouchání komunikace ve ztížených podmínkách hádky eliminace hrubých výrazů ve vyjadřování	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Environmentální výchova Výchova demokratického občana Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a zdraví /VZ, Tv/ Člověk a příroda /Z, P/ Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie Člověk a svět práce
Rozhodnost a řešení problémů	vnímá problém jako výzvu uvědomuje si potřebu tvořivě řešit problém spolupracuje s druhými ve ztížených podmínkách zpracovává své zkušenosti a vyvozuje z nich závěry využitelné pro další jednání	pozitivní formulace problému, analýza problému, schopnost podívat se na věc očima druhého způsoby řešení problému postup při přeformulování problému spolupráce ve ztížených podmínkách kritické posuzování svých výsledků a vyvozování z nich závěrů pro využití v budoucnosti	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Environmentální výchova Výchova demokratického občana Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Matematika a její aplikace Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a příroda /Z, P/ Umění a kultura /Vv/ Informační a komunikační technologie Člověk a svět práce
Fair play	vnímá výhody nevýhody soutěživosti dokáže se chovat prosociálně i v soutěživých situacích reflektuje význam pravidel ve hře jedná ve stylu fair play	význam a zásady soutěživosti zdravá soutěživost význam pravidel význam pravidel ve hře a jejich dodržování asertivita a prosociálnost v soutěživých situacích prosociálnost a sport umění férově se prosadit a obhájit	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Výchova demokratického občana Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Člověk a společnost /VO/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Matematika a její aplikace Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a příroda /Z, P/ Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie Člověk a svět práce

Média a jejich vliv na člověka	vnímá pozitivní vzory prezentované médií reflektuje vliv médií na svůj život reflektuje vztah médií a svého volného času	nabídka pozitivních vzorů v médiích kritický přístup k působení médií média a volný čas	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Environmentální výchova Výchova demokratického občana Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a příroda /Př, Z/ Člověk a zdraví /Tv/ Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie
Rodina, ve které žijí	více poznává vlastní rodinu se spolupodílí na zlepšování atmosféry ve vlastní rodině projevuje úctu ke členům rodiny a starším lidem otevřeně komunikuje v rodině reflektuje svoji kritičnost vůči rodičům a dalším autoritám uplatňuje osvojené sociální dovednosti v rodině	poznání vlastní rodiny a jejích pravidel práva a povinnosti v rodině, role v rodině formulace nevysovených pravidel a očekávání hodnota rodiny zlepšení atmosféry v rodině komunikace v rodině pochopení jednotlivých členů rodiny reflexe kritičnosti v rodině úcta ke členům rodiny úcta ke stáří uplatnění sociálních dovedností v rodině	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Environmentální výchova Výchova demokratického občana Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /VZ/ Člověk a příroda /Z, P/ Umění a kultura /Vv/ Informační a komunikační technologie
Etika a ochrana přírody a životního prostředí	projevuje úctu k životu ve všech jeho formách vnímá krásu a mnohotvárnost přírody přijímá zodpovědnost za životní prostředí aktivně se podílí na ochraně přírody	úcta k životu ve všech jeho formách citový vztah člověka k přírodě vnímání krásy a mnohotvárnosti přírody zodpovědnost za životní prostředí ochrana přírody a prosociálnost etický rozměr ochrany přírody	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Environmentální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Člověk a příroda /Z, P/ Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie
Dospívání	reflektuje vztahy mezi chlapci a děvčaty rozvíjí svoji sexuální identitu	vztahy mezi děvčaty a chlapci přátelství a láska mládí – příprava na lásku, sexuální identita	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Výchova demokratického občana PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské	Člověk a společnost /VO, D/ Člověk a zdraví /VZ, Tv/ Člověk a příroda /P/ Informační a komunikační technologie

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 7. ročník základního vzdělávání

Téma	Žák:	Výstup	Učivo	Integrované obory, průřezová témata, poznámky	Mezipředmětové vztahy
Pravdivá komunikace		rozvíjí základní komunikační dovednosti si uvědomuje význam pravdivé komunikace si uvědomuje nebezpečí lži pro mezilidské vztahy	připomenutí základních komunikačních dovedností význam pravdivé komunikace autentičnost v komunikaci souhlasnost verbální a neverbální komunikace nebezpečí polopravdy a lži čest a dobré jméno tajemství	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Environmentální výchova Výchova demokratického občana Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a příroda /Z/ Informační a komunikační technologie
Přiměřené sebevědomí		vytváří si přiměřené sebevědomí dále rozvíjí své sebepřijetí rozvíjí své sebepoznání rozvíjí práci se svými chybami	rozvoj sebevědomí podpora sebeoceňování sebepřijetí radost a optimismus v životě sebezpoznaní – silné a slabé stránky práce s chybami seberozvoj	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Člověk a společnost /VO/ Člověk a zdraví /VZ, Tv/ Umění a kultura /Vv/
Pozitivní hodnocení události a druhých		pozitivně hodnotí situace a události dokáže pozitivně přeformulovat situace a události refektuje dobro, které mu projevilo jeho okolí a dokáže být za něj vděčný	vnímavost k „pozitivitě“ situace a události schopnost přeformulovat význam situace a události význam dovednosti pozitivně přeformulovat význam situace a události verbální vyjádření pozitivních druhých reflexe nad dobrem, které od druhých přijímáme	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Environmentální výchova Výchova demokratického občana Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, C, J/ Člověk a příroda /Z/ Umění a kultura /Vv/ Člověk a zdraví /Tv/

Reálné a zobrazené vzory		všimá si vzorů ve svém nejbližším okolí vnímá působení vzorů ve svém životě rolišuje pozitivní vzory od pochybných idolů se identifikuje s pozitivními prosociálními vzory vnímá nebezpečí identifikace a imitace pochybných vzorů refektuje svůj vztah k autoritě rozvíjí svůj mravní úsudek na příkladech ze života vzorů	základní informace o vlivu vzorů na život jedince, funkce vzorů, změny ve vzorech během lidského vývoje senzibilizace pro rozlišování vzorů nebezpečí pochybných idolů vliv reálných vzorů prosociální vzory ve vlastní rodině prosociální vzory ve veřejném životě vliv zobrazených vzorů a vhodně literární a filmové prameny smysl autority vztah k autoritě podstata imitace a identifikace pravidla zdravé identifikace nebezpečí nezdravé identifikace rozvoj mravního úsudku na příkladech ze života vzorů	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Environmentální výchova Výchova demokratického občana Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, C, J/ Člověk a zdraví /VZ, Tv/ Člověk a příroda /Z, P/ Umění a kultura /Hv, Vv/ Informační a komunikační technologie
Asertivita		vnímá asertivitu ve vztahu ke zdravému sebeprosazení nahrazuje agresivní a pasivní chování chováním asertivním. neagresivním způsobem obhájí svá práva	agresivní a pasivní styl chování podstata asertivity vysvětlení a nácvik asertivních technik asertivní komunikační dovednosti zdravé sebeprosazení se	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/
Prosociálnost ve ztížených podmínkách		dokáže jednat prosociálně i ve ztížených podmínkách	limity prosociálnosti prosociální chování k neoblíbeným, nesympatickým atd. lidem prosociální rozhodování a chování ve vyjatých situacích	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, C, J/ Člověk a zdraví /Tv/

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 8. ročník základního vzdělávání

Téma	Žák: Výstup	Učivo	Integrované obory, průřezová témata, poznámky	Mezipředmětové vztahy
Důstojnost lidské osoby	vnímá důstojnost lidské osoby u každého člověka orientuje se v lidských právech zvládá pozitivně hodnotit druhé v obtížných situacích reflektuje své potenciality	lidská práva zdroje lidských práv svoboda rovnost potenciality člověka pozitivní hodnocení druhých v obtížných situacích	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské	Člověk a společnost /VO/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Umění a kultura /Vv/
Komunikace citů	přiměřeně komunikuje city. dokáže vyjadřovat vyšší city. dokáže nenásilným způsobem zvládat prudké emoce. dokáže přiměřeným způsobem vyjadřovat své negativní city zvládá techniky přeladění vnímá spojitost mezi zdravím a emocemi	nácviky vyjádření citů emoce a hodnocení jevů vyšší city a jejich typy vyjadřování vyšších citů pocity vzteku a impulzivnost usměrňování citů přeladění dopady jednání při hněvu, ve strachu a při pesimismu techniky vyjádření negativních citů zdraví a emoce	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení komunikativní sociální a personální	Člověk a společnost /VO/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/ Umění a kultura /Vv/
Asertivita	reflektuje asertivní práva dokáže rozlišit manipulační chování a vhodné na něj reagovat. dokáže správně argumentovat	typy manipulátorů manipulační pověry zásady reakce na manipulaci asertivní práva způsoby správné argumentace přijatelný kompromis požádání o laskavost stížitost	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení komunikativní sociální a personální	Člověk a společnost /VO/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/
Empatie	reflektuje situaci druhých poskytuje adekvátní pomoc dokáže chápat situace a chování druhých především v rodině a ve škole na základě vlastních zkušeností a zážitků identifikuje důvody radosti a smutku u sebe a druhých dokáže zmírnit prožívání smutku druhých	vnímavost k situaci druhých pochopení situace druhých prostřednictvím vlastních zkušeností a zážitků pochopení rodičů, sourozenců a dalších členů rodiny vzájemné pochopení ve třídě důvody k radosti a smutku u sebe a u druhých zmiřování prožívání smutku u druhých	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /Tv/ Člověk a jeho svět Umění a kultura /Hv, Vv/

Sexuální zdraví	utváří si zodpovědný vztah k sexualitě vnímá mládež jako přípravu na lásku a partnerský život vnímá význam sebeovládání pro zdravý rozvoj vlastní sexuality	zodpovědný vztah k sexualitě etický aspekt sexuality nezralé rodičovství sebeovládání a sexualita	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému sociální a personální	Člověk a zdraví /VZ/ Člověk a příroda /Př/
Média a jejich vliv na člověka	kriticky přistupuje k informacím z médií vytváří si strategie účinné obrany proti manipulaci médií	eliminace vlivu agrese z médií. roziřování mezi realitou a pseudorealitou účinná obrana proti manipulaci médií	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální	Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/ Umění a kultura /Vv/ Informační a komunikační technologie
Komplexní prosociálnost	dokáže se chovat prosociálně k jakémukoli člověku. v kontextu své situace a svých možností přispívá k řešení sociálních problémů. osobně se angažuje a podílí na vytváření pozitivního školního klimatu	význam komplexní prosociálnosti formy komplexní prosociálnosti pomoc anonymnímu člověku osobní angažovanost projekty na řešení sociálních problémů	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému komunikativní sociální a personální občanské pracovní	Člověk a společnost /VO/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/ Umění a kultura /Vv/ Informační a komunikační technologie
Etika a ekonomika	zvládá rozumně nakládat s penězi vnímá peníze jako prostředek rozvíjí ekonomické čtnosti ve svém životě reflektuje rizika konzumního způsobu života	rozumné nakládání s penězi peníze jako prostředek vztah mezi ekonomikou a etikou rozvíjení ekonomických čtností – šetřnost, podnikavost atd. skromnost konzumní způsob života	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Výchova demokratického občana PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému	Člověk a společnost /VO/ Matematika a její aplikace /M/ Informační a komunikační technologie
Etické čtnosti	reflektuje mravní hodnoty a normy respektuje normy, které se ho týkají rozvíjí morální úsudek	mravní hodnoty a normy podněty pro rozvoj morálního úsudku každodenní události a morální úsudek morální úsudek a školní prostředí	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení komunikativní sociální a personální občanské	Člověk a společnost /VO/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/

Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu etická výchova pro 9. ročník základního vzdělávání

Téma	Výstup	Učivo	Integrované obory, průřezová témata, poznámky	Mezipředmětové vztahy
Sociální empatie	Žák: je vnímavý k sociálním problémům analyzuje prožitky a situace lidí se sociálními problémy vnímá dopady sociálních problémů na člověka rozvíjí účinnou prevenci a strategie při obraně proti sociálně patologickým jevům	seznámení se se sociálními problémy typy sociálních problémů analýza a popis prožitků a situace lidí s různými sociálními problémy dopad sociálních problémů na člověka a jeho okolí vnímavost k obtížné situaci druhých sociálně patologické jevy a jejich rizika pro děti a mládež hodnota stáří mezigenerační vztahy	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Výchova demokratického občana Multikulturní výchova Mediální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému sociální a personální kommunikativní občanské	Člověk a společnost /D, VO / Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/
Asertivita ve skupině	jedná asertivně i ve ztížených podmínkách reaguje vhodně na neoprávněnou kritiku rozvíjí asertivní chování ve vrstevnické skupině	Asertivita ve ztížených podmínkách reakce na neoprávněnou kritiku techniky, jak vhodně reagovat na neoprávněnou kritiku asertivita ve skupině	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému kommunikativní sociální a personální pracovní	Člověk a společnost /D, VO / Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/
Já potenciální vzor pro druhé	žije uvědomělým způsobem života zvládá autonomní jednání reflektuje smysl svého života formuluje si cíle svého života	smysl a cíl mého života ušlechtilý životní cíl moje postoje, moje role zodpovědný život mé schopnosti a okolí autonomie a konformita	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému kommunikativní sociální a personální pracovní	Člověk a společnost /VO Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/ Informační a komunikační technologie
Komplexní prosociálnost a rozvojová pomoc	rozvíjí porozumění k etnickým, národnostním, sociálním a náboženským menšinám je vnímavý k potřebám lidí z chudých částí světa vyhledává informace o lidech z jiných koutů světa, především tam kde vládne chudoba aktivně se účastní humanitárních aktivit zaměřených na zmírnění bída a chudoby ve světě. uplatňuje toleranci ve svém jednání	informace o menšinách vztah k menšinám využití prosociálnosti v multikulturní společnosti pozitivní vztah k diverzitám tolerance bída světa informovanost o situaci zemí třetího světa formy humanitární pomoci humanitární projekty	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Environmentální výchova Výchova demokratického občana Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému kommunikativní sociální a personální občanské pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /Tv, VZ/ Člověk a příroda /Z, P/ Umění a kultura /Vv/ Informační a komunikační technologie

Duchovní rozměr člověka	získává podněty pro utváření vlastního světonázoru toleruje lidi s jiným světonázorem získává informace o různých světonázorech	obrana proti sektám, utváření vlastního světonázoru tolerance k lidem s jiným světovým názorem, informace o různých světonázorech	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Výchova demokratického občana Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k učení k řešení problému kommunikativní sociální a personální občanské pracovní	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ, CJ/ Umění a kultura /Vv/
Etická stránka lidské sexuality	aplikuje etické ctnosti ve svém sexuálním životě uplatňuje věrnost ve vztahu rozvíjí úctu ke druhému rozvíjí svoji odpovědnost za vztah s druhými	etické ctnosti a sexualita věrnost není slabost úcta ke druhému odpovědnost za vztah	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému kommunikativní sociální a personální	Člověk a společnost /VO, D/ Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /VZ/ Člověk a příroda /P/ Umění a kultura /Vv/
Etické ctnosti	reflektuje rozdíly mezi dobrem a zlem vnímá a rozvíjí úsudek svého svědomí reflektuje morální dilemata rozvíjí etické ctnosti reflektuje etiku pevného bodu	dobro a zlo svědomí morální dilemata etické ctnosti etika pevného bodu běh lidského života – lidský vývoj	PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova Mediální výchova Výchova demokratického občana Multikulturní výchova PODPOŘENÉ KOMPETENCE: k řešení problému kommunikativní sociální a personální občanské	Člověk a společnost /VO / Jazyk a jazyková komunikace /ČJ/ Člověk a zdraví /VZ/ Informační a komunikační technologie

Příloha č. 2: Školy s Etickou výchovou¹

► Jihočeský kraj

- ★ [ZŠ Dukelská 11; České Budějovice](#)
- ★ [VOŠ a SŠ, s. r. o., Pražská 1813/3; České Budějovice](#)
- ★ [CZŠ Orbis-Pictus, s.r.o., Budějovická 825; Tábor](#)
- ★ [ZŠ a MŠ Sezimovo Ústí, 9. května 489; Sezimovo Ústí](#)
- ★ [ZŠ Vodňany, Bavorovská 1046; Vodňany](#)

► Jihomoravský kraj

- ★ [ZŠ a MŠ Brno, Kotlářská 4; Brno](#)
- ★ [ZŠ M. Kudeřikové Strážnice, Příční 1365; Strážnice](#)
- ★ [CZŠ ve Veselí nad Moravou, park Petra Bezruče 697; Veselí n. Moravou](#)
- ★ [CS zdravotnická škola, s.r.o, Grohova 14/16; Brno](#)
- ★ [ZŠ Kuřim, Tyršova 1155; Kuřim](#)
- ★ [ZŠ a MŠ Olbramovice 125; Olbramovice](#)
- ★ [ZŠ a MŠ Moravský Písek, Velkomoravská 168; Moravský Písek](#)
- ★ [ZŠ a MŠ Pohořelice, Dlouhá 35; Pohořelice](#)
- ★ [ZŠ Velké Bílovice, Fabian 1215; Velké Bílovice](#)
- ★ [Gymnázium Dr. Karla Polesného, nám. Komenského 4; Znojmo](#)

► Karlovarský kraj

- ★ [Gymnázium a obchodní akademie Chodov, Smetanova 738; Chodov](#)
- ★ [ZŠ Toužim, Plzeňská395; Toužim](#)

► Kraj Vysočina

- ★ [ZŠ Jihlava, Nad Plovárnou 5; Jihlava](#)
- ★ [ZŠ Nížkov 11; Nížkov](#)
- ★ [Gymnázium Jihlava, Jana Masaryka 1; Jihlava](#)
- ★ [ZŠ a MŠ Větrný Jeníkov 171; Větrný Jeníkov](#)

► Královéhradecký kraj

- ★ [ZŠ Podhart, Máchova 884; Dvůr Králové n. L.](#)
- ★ [ZŠ a MŠ Hradec Králové - Svobodné Dvory, Spojovací 66; Hradec Králové](#)
- ★ [Dětský domov se školou a ZŠ Kostelec nad Orlicí, Tyršova 7; Kostelec n. Orlicí](#)
- ★ [ZŠ Náchod - Plhov, Příkopy 1186; Náchod](#)
- ★ [ZŠ Mozaika, U Stadionu 1166; Rychnov nad Kněžnou](#)
- ★ [ZŠ Jičín \(3. ZŠ Jičín\), Poděbradova 18; Jičín](#)
- ★ [ZŠ Solnice, Dobrušská 81; Solnice](#)

¹ <http://etickeforumcr.cz/eticcka-vychova/skoly> [cit. 2014-05-30]

► Liberecký kraj

- ★ [ZŠ Liberec, Na Výběžku 118](#); Liberec 15
- ★ [Masarykova ZŠ a Obchodní akademie Tanvald, Školní 416](#); Tanvald
- ★ [ZŠ Turnov, 28. října 18](#); Turnov
- ★ [ZŠ a MŠ Višňová, Višňová 173](#); Frýdlant
- ★ [ZŠ Vrchlického, Vrchlického 17](#); Liberec 13
- ★ [ZŠ Tanvald, Sportovní 576](#); Tanvald
- ★ [ZŠ Turnov, Skálava 600](#); Turnov

► Moravskoslezský kraj

- ★ [ZŠ svaté Zdislavy, Štefánikova 117](#); Kopřivnice
- ★ [S pedagogická Š a S zdravotnická Š svaté Anežky České, 1. máje 37](#); Odry
- ★ [ZŠ a MŠ Hať, Na Chromině 2](#); Hať
- ★ [ZŠ Hlučín-Rovniny, Cihelní 8](#); Hlučín
- ★ [Soukromé šestileté gymnázium v Ostravě, U Haldy 18](#); Ostrava-Hrabůvka

► Pardubický kraj

- ★ [Gymnázium Dr. Emila Holuba, Na Mušce 1110](#); Holice
- ★ [ZŠ Chvaletice, 9. května 148](#); Chvaletice
- ★ [ZŠ Žamberk, 28.října 581](#); Žamberk
- ★ [SŠ automobilní Holice, Nádražní 301](#); Holice

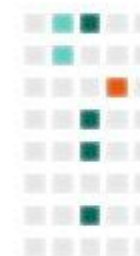
► Plzeňský kraj

- ★ [Soukromá ZŠ Elementária, Jesenická 11](#); Plzeň

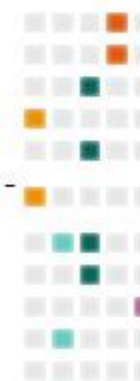
► Praha

- ★ [ZŠ sv. Vršily v Praze, Ostrovní 9](#); Praha 1
- ★ [ZŠ a MŠ ANGEL v Praze 12, Angelovova 15](#); Praha 4-Modřany
- ★ [Soukromé SOU Dr. Peška, Šmolíkova 5](#); Praha 6-Ruzyně
- ★ [CZŠ logopedická Don Bosco a MŠ logopedická, Dolákova 555](#); Praha 8-Bohnice
- ★ [ZŠ Rakovského v Praze 12, Rakovského 1](#); Praha 4-Modřany
- ★ [ZŠ Bítovská 1](#); Praha 4
- ★ [Gymnázium Jana Keplera, Parléřova 2](#); Praha 6
- ★ [ZŠ a MŠ J. A. Komenského, U dělnického cvičiště 1](#); Praha 6-Břevnov

► Středočeský kraj

- ★ [Gymnázium Benešov, Husova 470](#); Benešov
- ★ [Gymnázium J. S. Machara, Královická 668](#); Brandýs n. L.-Stará Boleslav
- ★ [ZŠ Jílové u Prahy, Komenského 365](#); Jílové u Prahy
- ★ [Integrovaná herna - alternativní školička Mukařov, Příčná 61](#); Mukařov u Říčan
- ★ [ZŠ Starý Kolín, Kolínská 90](#); Starý Kolín
- ★ [MŠ Zvánovice, Školní 99 \(detaš. pracoviště ZŠ a MŠ bří Fričů, Ondřejov\)](#); Zvánovice - Ondřejov
- ★ [ZŠ Příbram-Březové Hory, pracoviště Bratří Čapků 279](#); Příbram VII
- ★ [ZŠ Příbram - Březové Hory, pracoviště Prokopská 337](#); Příbram VI
- ★ [ZŠ, MŠ a ZUŠ Jesenice, K Rybníku 800](#); Jesenice
- ★ [ZŠ a MŠ V Zahrádkách 230](#); Roztoky-Křivoklát
- ★ [ZŠ Mšeno, Boleslavská 360](#); Mšeno

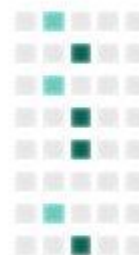
► Ústecký kraj

- ★ [ZŠ Litoměřice, U Stadionu 4](#); Litoměřice
- ★ [ZŠ a MŠ Povrly, 5. května 233](#); Povrly
- ★ [ZŠ Velký Šenov, Mírové náměstí 440](#); Velký Šenov
- ★ [S průmyslová Š a VOŠ Chomutov, Školní 50](#); Chomutov
- ★ [ZŠ Louny, 28.října 2173](#); Louny
- ★ [ZŠ Meziboří, Komenského 340](#); Meziboří

► Zlínský kraj

- ★ [ZŠ Dolní Lhota 80](#); Dolní Lhota u Luhačovic, 763 23
- ★ [ZŠ a ZUŠ Dolní Němčí, Školní 606](#); Dolní Němčí, 68762
- ★ [ZŠ a MŠ Korytná 1](#); Korytná, okres Uherské Hradiště
- ★ [ZŠ Valašské Klobouky, Školní 856](#); Valašské Klobouky
- ★ [ZŠ Brumov-Bylnice, Družba 1178](#); Brumov-Bylnice
- ★ [ZŠ Slavičín - Malé Pole, Osvobození 8](#); Slavičín
- ★ [Katolická ZŠ v Uherském Brodě, Jirchářská 823](#); Uherský Brod
- ★ [ZŠ Komenského II, Havlíčkovo nábřeží 2567](#); Zlín

Vysvětlivky

- ★ školy s kvalifikovanou výukou etické výchovy
- ★ školy s nejlepší kvalifikovanou praxí výuky etické výchovy

Kde se etická výchova vyučuje:

- mateřská škola
- 1. stupeň základní školy
- 2. stupeň základní školy
- střední škola
- družina a ZUŠ

Příloha č. 3: Přepis vybraného rozhovoru:

ZŠ Raškovice

1: Na úvod se Vás ještě jednou zeptám, jestli souhlasíte, že náš rozhovor bude nahráván?

2: Souhlasím, jasně.

1: Děkuju. Tak, první oblast by mě zajímalo vlastně to, jaký byl ten prvotní impuls nebo motivace, že jste se rozhodli zavést EV na Vaší škole? Nějaký spouštěč, jestli byl?

2: **Spouštěč? No opravdu asi jako hlavní důvod byl, podpořit víc jako morální vývoj dětí a prostě na tu výchovu zapůsobit po té stránce.** Protože jsem navíc začala studovat EV a coby dlouholetý metodik prevence a výchovný poradce, teď ředitel školy, tak prostě opravdu si myslím, že prostě EV, co se týče působení na děti morálně, je to nejdůležitější, co je. Ono v podstatě ta škola to dělá. Protože je to to všechno, co tou školou prolíná. Ale teď se to akorát ukrylo do té hlavičky etická výchova. Takže samozřejmě je tam více jakoby praktických věcí, teoretických věcí, je to jsou to jakoby nové věci, co se do toho dají nabalit, protože přece jenom někteří učitelé už tou školou prošli dávno, vysokou. A teď potřebujou jakoby si i osvěžit spoustu věcí. Takže to je s tou školou úplně ideální. Jako opravdu, máto, máto vliv na ty děti, spoustu těch aktivit, spoustu těch opravdu takových různých jakoby možností, jak ty děti zapojit do toho, že to, co dělají má smysl. Takže, tak jsme do toho nějak vpadli celkově. Jo, že těch důvodů bylo asi víc.

1: Jo, takže spíš jako taková pozitivní prevence nebo potřeba, ne vyloženě nějaká negativní událost nebo tak.

2: Ne, spíš opravdu jako podchytit jo, i takové ty drobnosti, které potom třeba můžou vést někam k nějakým větším věcem. Jako máme klidnější školu, jsou to klidnější děti, ale vždycky se něco málo vyskytne. Já si myslím, že pokud opravdu se půjde úplně od začátku, jakoby úplně v tom takovém desateru toho chování, co by člověk si měl a neměl dovolit, tak si myslím, že se oprostíme od nějakých závažnějších problémů.

1:55

1: Určitě ☺ . Tak dále potom bych se Vás chtěla zeptat, jak teda jste postupovali, abyste zajistili kompetentnost učitelů, nebo jestli to pouze vy vyučujete?

2: **Tak momentálně je to v takovém časovém rozpoložení, že to teda učím sama, protože mám teda 2leté studium EV, takže, 250hodinový kurz, navíc dělám lektora EV ☺, jsem členem předsednictva Etického fóra, takže jako zatím si to učím sama. Ale mám proškolenou celou sborovnu, to znamená, že všichni učitelé prošli jakoby takovým jednodenním kurzem, takovým rychlým, aby se spíš seznámili, co je obsahem EV a potom mám teda ještě jednu kolegyni, která letos začala studovat a měla by teď na podzim dokončovat 40hodinový kurz, který je vlastně o tom, jak vůbec tu EV do té školy dostat jako výchovný styl té EV.**

2:50

1: Hmm, děkuju....Pak jsem se chtěla zeptat, jakým způsobem probíhá ta výuka? Jestli..emmm vím, že to je na základě zážitků, ale jak se liší od klasických hodin, nebo jestli je to nějaké i mimoškolní nebo je to v rámci klasického vyučování?

2: **No, v podstatě takový základ výuky té EV je v tom, že vlastně není to ta frontální výuka klasická v lavicích, ale má to být spíš taková ta prožitková forma. To znamená, aby učitel nebyl ten, kdo memoruje nějakou látku, ale aby si žáci spíš jako sami ze svých znalostí a zkušeností tvořili tu hodinu. Takže...mě se to třeba osvědčilo i v jiných hodinách. To třeba využíváme i v občance, nebo třeba i v češtině, že si něco potřebuje probrat, ale je to vlastně styl, že žáci sedí v kruhu, to znamená, aby tam byl ten komunitní kruh, kdy všichni mají k sobě rovno, stejně blízko, to znamená, aby všichni měli právo se vyjadřovat, aby všichni mohli mezi sebou konfrontovat. No, žáci sedí v kruhu, to znamená, aby tam byl ten komunitní kruh, kdy všichni mají k sobě rovno, stejně blízko, to znamená, aby všichni měli právo se vyjadřovat, aby všichni mohli mezi sebou konfrontovat, a přestože je nastavena nějaká ta tematika, přestože ta hodina má nějaký cíl, tak vlastně pracuje se s tím, co o tom ti žáci vědí. Co kde zjistili, co třeba mají za informace z rodiny, co tam vidí jakoby z toho širokého informování se veřejností. No a vlastně učitel jakoby řídí tu diskuzi. To znamená, že jeden o tom, aby učitel jim tam přeskládal jakoby nějaké scénáře hodiny, ale aby Ti žáci sami se pokoušeli vyvodit z toho ty své poznatky. Aby si vyříkali spoustu věcí mezi sebou, aby dokázali oni si najít v tom to správné. Takže vždycky je v tom i nějaká ta zážitková aktivita, to znamená formou nějaké hry si prostě zkoušejí, jo, tím že je to hodně zaměřeno jakoby hodně na tu výchovu, hodně na to morálno, tak jsou tam věci, kdy ta děcka jsou nucena**

přemýšlet. Jo oni musejí sami přemýšlet a pak si předávají informace a sdílejí ty své názory. **Takže vždycky nějaké témata, my je vždycky začínáme nějakým článkem nebo nějakým textem nebo nějakým příběhem nebo příhodou a pak vlastně se s tím pracuje po zbytku té hodiny, aby se došlo k nějakému závěru. No a i to přenesení do toho reálna, aby oni věděli, jak to využít v té praxi. Děláme to i hodně, protože mají to hlavně ty starší ročníky třeba, tak se nám to hodně osvědčilo i v rámci takové té prosociálnosti. Že opravdu děláme na sbírkách, pracujeme třeba hodně jakoby i hodně pro tu školu, jakože děláme nějaké aktivity jakoby pro všechny, takže něco je opravdu k zamyšlení. K takovému tomu individuálnímu zamyšlení, aby se něco poznalo. Něco je i s tím přesahem, že třeba děláme i věci, aby to šlo i do té školy, no a pak děláme i takové věci, že připravujeme i věci pro to okolí. Třeba i pro tu vesnici, že jsme třeba dělali sbírku pro Adu, nebo děláme sbírku pro děti, prostě i takhle jako navenek.**

5:35

1: A ve kterých ročnících se to učí?

2: My máme volitelný předmět v 7., 8., 9., třídě, protože zatím se nám to časově nikam jinam nedostalo, takže tam ho máme jako nasazený a jinak teda i průřezově. S tím, že třeba děláme někdy i takové jako projektové dny, že třeba se napříč ročníky, to znamená, že pospojujeme děti za všech ročníků se namíchají skupinky, aby tam byli třeba čtvrtáci, šestáci, osmáci, oni se zapíšou na dveře, protože jakoby téma je jedno. Je projektový den, že třeba se dneska zaměříme na to, opravdu na to, jak třeba se chovat v nějaké situaci, hodně to propojujeme třeba i s bezpečností, já nevím první pomoci a tak dál, řešíme takové nějaké jakoby komunikační vztahy, mezilidské vztahy, no a učitelé mají jedno téma jakoby, ale napíšou si ho jakoby jak ho pojmu, jak ho zpracují oni. Že třeba ho hodně zaměří jakoby na svůj předmět. To znamená, že výtvarníci po stránce výtvarné, chemikáři třeba něco já nevím s těmi pokusy, matematicy třeba něco, že budou počítat. A napíšou si jakoby seznamy na dveře a děti se už napíšou podle toho, jak, jakou formou chtějí toto téma zpracovat. Takže děláme to takhle jako napříč ročníky.

6:40

1: Teda to je zajímavé. Takže vlastně povinná není. Hmmm průřezově je to všude teda na všech ročnících a ta 7., 8., 9. je volitelný předmět.

2: Mají to jako volitelný předmět, ale teda s tím, že je tam většina těch žáků, si to teda vybrala, no ale máme plán teda, že bychom to chtěli dát jakoby ten povinně volitelný, aby ta třída tím prošla celá. Že jsme teda zjistili, že opravdu třeba je fakt, aby to bylo dobré, aby to už bylo od toho nižšího stupně, ale jak říkám ta časová dotace je taková, že nám to prostě tam zatím nevychází, takže jsme říkali, že bychom to od té 7. Třídy chtěli dát plošně, že bychom chtěli, aby to měli všichni. Aby prostě si tím prošli úplně všichni v té třídě. Jakoby aby to byl ten komunitní kruh, aby se pracovalo s nima i v rámci jakoby té jedné třídy, jakoby toho kolektivu.

1: Můžu se zeptat, jestli jsou nějaké výukové materiály, jakože učebnice, jaké používáte, nebo máte nějaké?

2: Je spousta učebnic, ale mi se třeba spíš osvědčilo, že každá třída je třeba jiná. A každá skupina je jiná, takže si hodně dělám třeba i svoje, metodiky. Že třeba se pokouším jako to téma přizpůsobit přímo jakoby na tu třídu nebo na ty žáky věkově. Jo, to znamená, že je spousta učebnic, jsou, je třeba přímo, co etická výchova má vlastně učebnici pro jednotlivé ročníky vydanou, teď by měla teprve oficiální verze vyjít vlastně na podzim, takže ta je vlastně i v té podobě jakoby elektronické. Má i třeba připravené takové jakoby šoty, filmové s agentem Kixem, jo, takže...

1: Já jsem teď byla na workshopu tady k tomu ...

2: Jo takže je spousta jako tady k tomu věcí. Pak třeba Fraus vydal učebnici, jo třeba mně osobně se třeba nezdá jako moc povedená, pak třeba Špačkovi autoři vydali, potom třeba nakladatelství Alter, jsou třeba, jmenuje se to Svět kolem nás je to pro 1. pro nižší stupeň jakoby, potom je třeba ještě učebnice EV pro 2. Stupeň, je to taky kolektiv autorů, ale to mám teď zrovna v autě, takže bych tam pak mohla zajít a to třeba celkem vypadá taková povedená, že tam jsou třeba i pracovní listy třeba k tomu: Enviromentální výchově, výchově ke zdraví, rodině, je to jakoby celkem dobře udělané, ale pokud teda si chstám hodiny, tak si hodně dělám takové jakoby svoje. Protože třeba mám nějak nastaveno téma. A říkám: každá ta skupina je jakoby jiná a já už podle toho si potom připravím jakoby tu hodinu. Tkaže hodně třeba pracuju s ukázkami. Hodně si třeba z novin беру nějaké texty nebo z časopisu. Hodně si třeba беру z knížek třeba Bruna Ferrera, nebo půjčuju si Slepíčí polévky pro duši. Jo, že spíš se znažím jako pracovat s textem. Jo, aby ta děcka to měly před sebou a abychom to vždycky jakobydošli k nějakému závěru, co teda si dneska odnesem a pak to jakoby rozvedeme,

pak s tím pracujeme. Protože já jsem dělala i nějaké metodiky i třeba pro pražské školy, jako víceméně jsem, jakoby mám hodně témat, takže vždycky jakoby prostě tak něco najdu.

09:48

1: Jak dlouho už se na Vaší škole učí EV?

2: **Etiku učíme vlastně 3. rok.**

1: Jsou nějaké nástroje, nebo ehmmm jde, abyste to nějak zhodnotila třeba zpětně teďkom po těch třech letech? Někáká teda...ten posun, žáků nebo přínos hmmm jde to nějak takhle konkrétně?

2: No jako myslím si, že s těma děckama, když se s něma fakt jako pracuje, nebo když to děláme v rámci těch projektů, třeba **jsme vůbec nemuseli řešit nějaké závažné kázeňské problémy**. Jo myslím v takovém tom duchu, jako třeba vždycky někdo řekne: „*Je to vesnická škola!*“ Ale my máme 420 dětí. A máme třeba i děti dojížděcí z města a myslím si, že celkově jakoby ta škola je klidná. **Ta děcka k sobě mají takový jakoby jiný vztah, jo, nebo hmmm třeba jsou ochotni...dělat, říkám, děláme sbírku pro Adru, jsou schopni si ji zorganizovat, jsou schopni si obejít ty rodiče, obejít si třeba okolí a udělat tu sbírku. Jo, člověk jim nemusí jakoby říkat. A myslím si, že jsou více všímaví k některým věcem. Celkově i k sobě jakoby v komunikaci, dokážou se možná i víc se vyjadřovat, protože to je o tom i jak je naučit jakože mluvit.** Jako samozřejmě snažíme se je tak celkově jakoby vést k tomu, jak správně fungovat. **Takže, myslím si, že celkem se to dá jakoby na té škole vyzorovat. Jo, že to není jako tabulková statistika, ale třeba už to, že dejme tomu proběhne nějaké hodnocení v nějakém čtvrtletí nebo pololetí, a když nemusím udělit ředitelskou důtku, někdy jsou to jakože prostě klukoviny, ale že prostě nemáme nějaké jakoby fakt závažné důvody proč. Děcka se třeba i jako kantorům dokážou chovat, jako prostě nejsou nějakí jdrzí nebo nemáme tu nějaké jako opravdu projevy, jo,...šikanu jsme třeba nemuseli řešit třeba jako, jo...**

11:35

1: A myslíte si, třeba, že to je díky té EV, že předtím se to třeba řešilo víc?

2: Víte co, myslím si, že je to i díky té EV, protože ačkoli třeba nedá se říci, že by to bylo třeba proto, že učíme v 6., 7., 8., 9., třídě třeba EV, ale :-D problém mají učitelé, kteří, jsou takhle zpracovávaní na každé poradě. Jo, já pracuju jako ředitel s těmi učiteli. A to je možná ten důvod. Protože oni chudáci aniž by třeba tušili, tak je

porada a já s nimi automaticky řeším už způsob jak jakoby pracovat. Hodně nutím jakoby učitele pracovat s rodiči. Pracovat mezi sebou. Komunikovat, jo, Řešit nějaké věci okamžitě od začátku. A myslím si, že ono to není ani tak jako o té výuce samotné, jako o tom, teď nechci říct, že manipuluju učiteli, ale že prostě je to práce s těmi učiteli. Celkově, jo, protože jestliže já, jo, neřeším to třeba formou semináře, ale je pracovní porada, tak jim tam nastíním třeba nějaký problém, třeba jak by mohli. Nebo pracuji individuálně s těmi učiteli. Že dělám třeba jako ředitel s nimi takové pracovní pohovory a když vidím, že někde se nějaký problém vyskytl, tak s tím učitelem to řeším. A myslím si, že mám hodně kvalitního výchovného poradce a metodika prevence, které jsem si sama tak jakoby i k tomu vedla, že prostě když s nima se pracuje, tak oni to jsou schopni na ty učitele přenést. Takže, jestliže i oni využívají jakoby ty metody, jakoby metody EV ve své práci, tak prostě je to hlavně o tom, že pracuje takhle jakoby ten pedagogický sbor. Takže prostě to je problém říct, že to se nám osvědčilo, protože takhle pracujeme s žáky v předmětu EV, ale chci, aby v duchu té EV vlastně pracovali všichni učitelé. Včetně družiny. Včetně vychovatelek. Takže vlastně si myslím, že to je to gró, proč jsme vlastně tu školu postihli, protože vlastně se daří ty děti morálně někam vést.

13:23

1: Takže určitě vidíte asi přínos toho, že jste ředitel, že z té pozice je to jednodušší nebo různé dveře jsou asi otevřenější, než, když byste byla na nějaké škole pouze učitel, který je v tom aktivní...

2: No, víte co, ono asi taky záleží na tom, jak ten člověk si to třeba jako dokáže prosadit, jako chápu, že přes některé ředitele je to třeba problém, že tam ten vlak nejede. Ale já jsem třeba, jako mi ta EV v ničem jakoby nepříjde nová do té míry, to jsou fakt věci, co se na té škole dělaly vždycky. Ale třeba já jsem takhle byla zvyklá prostě učit a fungovat vždycky, jo. Jako výchovného poradce jsem dělala 20 let! Takže prostě mi to jako přijde, že prostě já se s těma děckama, jako pokud jsem fungovala, jakoby na přímo, pokud jste si třeba snažila chytit i ty rodiče, pokud jste se je prostě snažila jakoby vlastním přístupem nějak moralizovat a formovat, tak já v tom jako nevidím, že je to něco objevného. Jo, ono to je vlastně to, co na těch školách vlastně fungovalo vždycky. Akorát že teďka je to prostě pod hlavičkou EV. Protože ono v podstatě je to všechno, co v té škole v podstatě je. Když tam vejdete, tak se pozdravíme, usmějeme se na sebe, jo a začínáme spolu žít jako lidé. Takže já v tom nevidím, jako že by to bylo něco úplně nového pro tu školu. Protože na těch školách to jakože fungovalo. Ono se to

jakoby v té uspěchané době jakoby vytratilo, ael jako ta škola vlastně, to je samá etika, když se to tak vezme. JO, takže v podstatě je to jenom ukryto pod hlavičkou EV, ale, ale ta etika je tady všude, jo v té škole. :

14:53

1: Nebo aspoň by měla být ;-)

2: No jako na té půdě školy to je. Ted' jde možná o to, aby si to ti učitelé uvědomili, že takhle to tu fungovalo, takhle to tu vlastně je, aby věděli, že to je ono, a můžou dál to jako rozvíjet, jo. Aspoň tak to třeba vnímám.

15:10

1: No, takže na závěr bych, abych to tak nějak shrnula, hmmm, moje téma je Smysl EV, takže ehmmm, po tom vše, co jste řekla, jak byste to nějak zhodnotila, v čem je vlastně ten smysl toho zavedení předmětu EV nebo možnosti výuky předmětu EV?

2: **Myslím si, že hlavní takový smysl jako je, si uvědomit, aby ta škola si uvědomila, že to, co těm dětem dává, že takové ty děti vlastně budou. Jako to je to jediné. Pořád se hovoří o tom, že vlastně učitelé si musí uvědomit, že on je ta osobnost, která těm dětem dává to svoje gró. Že v podstatě on je tím vzorem, který těm dětem ukazuje, jak se mají chovat. Ale Ti žáci si to musí uvědomit jakoby v globále. Jasně, dneska se pořád jakoby mluví o tom, že musí být nějaké výsledky v jazycích, v češtině, v matematice, problém je, že jsou takhle třeba nastaveny přijímačky. Ale fakt je, je potřeba, aby ta škola si uvědomila, že my hlavně potřebujeme, aby z té školy vycházeli lidé jako osobnosti, jako člověk. Jo, který se dokáže zorientovat v praxi, má nějaké znalosti, ale aby to byl člověk s velkým Č, aby se uměl chovat. To znamená jo, že vnímám to jako ten posun, že se hodně jakoby tlačilo na výkon. A ta EV by měla spíš jakoby hledat asi to výchovné jádro v tom školství. Jo, to znamená, jako ted'ka nechci říci, jako ted'ka беру rodinu. Protože hlavní smysl rodiny je výchova dětí. Ale přece jenom jako dnešní doba musí ukázat i ty nechci říkat správné vzory, protože holt děti vždycky budou tu rodinu vnímat jako něco, co je důležitější než ta škola, ale pokud to nefunguje v té rodině, tak aspoň ta škola těm dětem by měla teda ukázat jako nějaký vzor. Někjaký must. A ted'ka už je na tom dítěti jo, jak se s tím popere. Ale ta škola i ti učitelé by měli ukázat, jak se má chovat ten člověk. Takže asi tak.**

17:10

1: Děkuju. Tak to je teda k mým výzkumným otázkám.

...

Jméno a příjmení:	Bc. Barbora Čermáková
Ústav:	Ústav speciálně pedagogický studií
Vedoucí práce:	Mgr. Martin Dominik Polínek, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Smysl výuky etické výchovy na základních a středních školách
Název v angličtině:	The Meaning of Ethic Education at Basic, Secondary and High Schools
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá etickou výchovou a jejím smyslem. Stěžejní část teoretické části je věnována vymezení etické výchovy, jejími cíli, principy a jednotlivými složkami etické výchovy. Dále definujeme vzdělávací systém České republiky a místo etické výchovy v něm. Následující kapitoly pojednávají o hodnotách, výchově, morálním vývoji a jejich místě v etické výchově. V závěru teoretické části se věnujeme roli učitele a žáka ve výchovně vzdělávacím procesu. Praktická část vychází z kvalitativního přístupu. Je koncipována dvěma na sebe navazujícími výzkumy. Smyslem diplomové práce bylo hledání a potvrzení smyslu etické výchovy a její výuky nejen na základní a středních školách, ale také poukázání na její možnou využitelnost při přípravě budoucích učitelů.
Klíčová slova:	Etická výchova, etika, vzdělávací systém, hodnoty, výchova, morálka, morální vývoj, učitel, žák.
Anotace v angličtině:	The Master thesis deals with the meaning of Ethic education. Theoretical part is dedicated to Ethic education and its goals, visions, principles and other particular components. We define Czech educational system and the place of Ethic education within it. Following chapters deal with values education and moral development in connection with Ethic education. The end of theoretical part is addressed to the role of a teacher and a pupil in the course of educational process. Practical part comes from the qualitative approach. It consists of two researches. The aim of this diploma thesis was searching for the meaning of Ethic education and verifying its importance not only when applying it at basic, secondary or grammar schools. Our target was also to refer to its potential usefulness when preparing undergraduate students of faculties of education for their job.
Klíčová slova v angličtině:	Key words: Ethic education, ethic, educational system, values, education, moral development, teacher, pupil.
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Obsah doplňkového předmětu EV pro ZŠ Příloha č. 2 – Seznam škol s Etickou výchovou Příloha č. 3 – Přepis vybraného rozhovoru
Rozsah práce:	65 stran
Jazyk práce:	český